No. 25. DONDERDAG 21 JUNI 1923. 23ste Jaargang.

In overleg en met toestemming der Directies der Stoomvaartmaatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd" wordt dit blad te Port-Said onder de passagiers persoonlijk gedistribueerd en ligt bovendien ter raadpleging en lezing op de leestafels der Oost- en West-Indische Mailbooten en der voornaamste Sociëteiten, Hotels, Café's en Leesinrichtingen, zoowel hier te lande als in Oost- en West-Indië.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG
VOORLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEF. 4519. POSTGIRO 14574

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie" en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG. - TELEFOON 4519. - POSTGIRO 14574

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich in Nederland tot den Administr.: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519. Postgiro 14574, in Ned.-Indië tot den Hoofdvertegenwoordiger te DJOKDJA, Mr. K. FAUSER. Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Tel. Interc. 1987*. Postgiro No. 17260, beiden DEN HAAG.

Onze Regeering over Indië.

(1848—1900).

II.

Het cultuurstelsel — d.w.z. de gedwongen arbeid der Javaansche bevolking op landen, waar goederen van Europeesch verbruik werden verbouwd — dateert van 1839.

Feitelijk was het een terugkeer tot het oude cultuurstelsel, dat door de oude Oost-Indische Compagnie vooral in den Preanger was ingevoerd. Raffles — de Engelsche Gouverneur (1811—1816) had daarmede gebroken en eene regeling ontworpen, die eenvoudig hierin bestond: de inboorlingen vrij te laten telen wat zij wilden en hen, door gewone belastingen, in de kosten van den Staat te doen bijdragen. Daendels had reeds in die richting gewerkt. De commissie van drie commissarissen — Generaal *Elout, Van der Capellen* en *Muntinghe* — door Willem I in 1816 naar Java gezonden, had in het algemeen de beginselen van Raffles aanvaard. Zij was aanhangster van het stelsel van *vrijen arbeid*. De drie daartegen aangevoerde bezwaren werden door *Muntinghe* weerlegd. Die drie bezwaren waren: *onpractisch karakter; ge-*

vaarlijkheid; betwistbare voortreffelijkheid uit een oogpunt van menschelijkheid.

Tot 1826 werd hun stelsel gehandhaafd, ofschoon niet altijd eerlijk uitgevoerd. In 1819 trad Baron van der Capellen op als G.-G., die feitelijk het stelsel van *Elout* — dat het stelsel der G.-G. was — deed verworden. Eloud stuurde daarom in 1826 *Du Bus de Ghisignies* naar Indië, om den financieelen toestand te onderzoeken. Capellen toch was niet zelfstandig en als hij niet aan een leiband liep, vroeg hij — zegt Van Soest — raad aan zijn boebiet.

Du Bus vond Indië in deplorabelen toestand en hij vond er bovendien den Java-oorlog. Het jaarlijksch tekort bedroeg *f* 2.600.000. Niet geroepen tot optreden, bepaalde *Du Bus* zich hoofdzakelijk tot het uitbrengen van *een advies betreffende de koloniale politiek* door Nederland ten opzichte van Java te volgen. In hoofdzaak kwam dat neer op: *toekenning van individueel grondbezit aan den inlander* en *uitgifte van woeste gronden aan particulieren*. Den Koning werd daaromtrent een ontwerp-besluit aangeboden.

* * *

De Koning brak echter plotseling met elke *liberale koloniale politiek*. De koloniën moesten terstond geld gaan opbrengen. Dat had hij reeds in 1817 aan Raffles, die hem te Brussel bezocht, te kennen gegeven. De financieele toestand ook van Nederland stond slecht. Een staatsbankroet stond voor de deur. Tevens bezwaarde de vervulling van de beloften aan de *Nederlandsche Handelsmaatschappij* gedaan, den Koning ten zeerste.

* * *

De Koning meende in den Generaal van den Bosch den man gevonden te hebben om Indië *productief* te maken. Elout nam als Minister van Koloniën zijn ontslag, toen hij kennis nam van des generaals plan.

In 1834 [1]) schreef Van den Bosch in zijn Memoires tot den inlander:

> Om in uwe dagelijksche behoefte te voorzien, teelt gij thans op uwe velden, behalve de tweede gewassen, alleen rijst. Daarvan moet gij echter een zeker deel — wij nemen aan gemiddeld *twee vijfden* — jaarlijks aan het Gouvernement opbrengen. Welnu, behoudt voortaan die twee vijfden van uw oogst, voor u zelven, maar sta mij daarentegen *een vijfde* af, niet van uw oogst, maar van uw grond. Ik zal u dan uitnoodigen om dat deel van uw grond, dat gij mij hebt afgestaan, te beplanten met producten voor Europeesch verbruik, niet meer tijd en moeite kostende dan de rijstcultuur. Voor dien arbeid zal ik u bovendien eenige belooning geven en wel zooveel, als het verkregen product bij taxatie meer zal blijken waard te zijn dan het bedrag der vroeger door u verschuldigde landrenten.
>
> Ziet nu eens welke voordeelen ik u aanbied. Vier vijfden van uw oogst, in plaats van drie vijfden, zooals nu het geval is, blijven voortaan uw eigendom, en daarenboven zult gij dan nog een inkomen genieten, waarvan gij thans verstoken zijt, door hetgeen ik u geven zal voor de producten, die gij op het mij afgestane deel van uw grond zult verbouwen. Verkiest gij echter deze overeenkomst niet te sluiten, dan kunt gij voortgaan met op den ouden voet landrenten te betalen. Nooit zult gij gedwongen worden mijn voorstel aan te nemen tegen uw wil.

[1]) Er liepen, zooals de lezer ziet, nog wel eenige jaren overheen.

Feuilleton.

Wat er al 300 gemaakt kan worden van Bamboe, Palmen en andere Indische Gewassen

door

M. Ch. VAN ROUVEROY VAN NIEUWAAL.

(Vervolg.)

Voor een heel wat minder onschuldig doel worden de donker bruinzwarte haartjes gebezigd, die aan de bamboe worden gevonden. Wil men iemand om de eene of andere reden naar „betere gewesten" doen verhuizen, dan worden deze haartjes in het voor het slachtoffer bestemde eten gemengd. Men gelooft, dat deze haartjes in maag en ingewanden zich in de slijmvliezen vasthechten en daarin eene langzaam voortschrijdende ontsteking veroorzaken, die op den duur op den dood uitloopt. Of dit werkelijk zoo toegaat, laten wij liever aan de heeren van de medische faculteit over om uit te maken.

Treurig, maar niettemin waar is het, dat de mensch, wanneer hij de beschikking krijgt over iets nuttigs, al heel spoedig bedenkt, of hij dit niet ook voor oorlogsdoeleinden kan gebruiken. Zoo gaat het met de bamboe natuurlijk ook. Men snijdt er latten van, die aangepunt en daarna aan de punt in vuur eenigszins verkoold worden. Onzichtbaar tusschen het hooge gras om eene versterking, in grooten getale in den grond gestoken, dragen die puntige voorwerpen (randjoe) niet weinig bij tot de stormvrijheid van het verdedigingswerk. Natuurlijk zijn zij voor ongeschoeide aanvallers een dubbel gevaarlijke hindernis.

Voor hetzelfde doel worden aan den buitenrand van eene versterking stoelen van eene bizondere soort bamboe geplant. Dit is de „bamboe-doerie", die van tallooze harde, scherpe dorens voorzien is, en dicht ineen groeit. Daar doorheen dringen is een zeer moeilijk karwei; niet alleen dat de stekels den aanvaller geducht verwonden, maar ook het doorkappen is zeer bezwaarlijk, daar de stengels en takjes zeer veerkrachtig zijn en elke bijlslag hen wel doet buigen, maar niet afbreken. Opruiming door middel van artillerievuur van uit de verte baat evenmin veel; de weinige losgewerkte gedeelten vermeerderen veelal de ineenwarreling nog meer. Hetzelfde geldt bij pogingen tot opruiming door middel van buskruitmijntjes; bovendien, het aanbrengen der ladingen, zóó in de onmiddellijke nabijheid van den verdediger is natuurlijk een allergevaarlijkste zaak.

Wij zien dus uit het voorgaande, hoe volmaakt onmisbaar de bamboe voor den inboorling (trouwens evenzeer voor alle niet-inlanders) is, maar niet minder geldt dit voor de talrijke soorten van palmen, waaraan Insulinde zoo rijk is.

De belangrijkste is wel de cocospalm, door den inlander *klapa*, door Europeanen in Indië *klapper* genoemd. Ook hiervan kan getuigd worden, dat alles er van nuttig te gebruiken is.

Om te beginnen zijn de lange, rechte stammen zeer geschikt voor stijlen van zwaardere gebouwen, bijv. loodsen. Ook bij bruggenbouw en het maken van palissadeeringen vinden zij nuttige toepassing. Overlangs gespleten en uitgehold, dienen zij voor goten en waterleidingen. Daar de buitenkant zeer hard is, gaat het splijten niet zoo heel gemakkelijk; het inwendige is veel zachter, maar de zeer harde, stugge vezels maken het uithollen eenigszins lastig, doch de inlander heeft nu eenmaal eene flinke dosis geduld.

Het meeste nut en genoegen beleeft de inboorling aan de vruchten. Daar de klapper eigenlijk altijd doorbloeit en vruchten draagt, vindt men deze laatsten in verschillende phasen aan denzelfden boom.

Zoo arm als de Maleisch-Polynesische talen in sommige opzichten zijn voor begrippen en zaken, die eene belangrijke rol in de huishouding van de volken spelen, hebben deze veel meer woorden dan wij, en zoo hebben de vruchten van den klapper, in elke periode van haren groei, een afzonderlijken naam. De halfvolwassen vruchten, die nog groen zijn, bevatten een paar glazen vol van een eenigszins troebel, zoetachtig vocht, dat bij dorst een frisschen, smakelijken dronk geeft; het nog half doorschijnende, lillige vruchtvleesch laat zich mede best nuttigen. Is dit hard en wit geworden, hetgeen bij rijpe vruchten het geval is, dan is het inderdaad eene lekkernij, die ook in ons land niet onbekend is. In Indië wordt daarvan allerlei snoeperij bereid. Wordt het rijpe vruchtvleesch geraspt en uitgeperst, dan verkrijgt men een tamelijk dikke melk („santen"), waarvan veel gebruik gemaakt wordt bij de bereiding van verschillende eetwaren; de smaak behoeft voor die van

Pierson zegt terecht, dat nooit philantropischer voorstel werd gedaan en gedaan kon worden.

Maar de praktijk van het cultuurstelsel beantwoordde evenmin aan deze beminnelijke voorstelling van zaken, als de praktijk van de Ned. Handelmaatschappij beantwoordde aan het vrijhandelsbeginsel, dat gezegd werd te zullen worden gevolgd. Inderdaad was niet vrijheid, maar dwang *de ware grondslag van het stelsel.* (Pierson).

* * *

Elout zag in, dat een dergelijke overeenkomst met den inlander nooit op iets kon uitloopen.

De ervaring heeft hem dan ook gelijk gegeven. Het cultuurstelsel — een poging om Indië te laten werken voor het Moederland — is uitgeloopen op een ramp voor de Inlanders en een betrekkelijke teleurstelling voor Nederland. Zeker was er een batig slot". Maar het was niet in overeenstemming met verwachtingen, door Van den Bosch opgewekt, die, volgens Pierson, zèlf niet in zijn stelsel geloofde — en in het geheel niet met wat de inlanders hebben geleden bij dezen zoogenaamd „vrijwilligen arbeid".

Het heeft dan ook aan tegenstand tegen het cultuurstelsel *niet* ontbroken.

De strijd daartegen zal in het „Vervolg" worden behandeld.

Maar eerst willen wij mededeelen, hoe een liberaal als Robert Fruin in 1865 oordeelt over *Nederland's rechten en verplichtingen tegenover Indië:* [2])

Nederland is de heerscher, Indië de beheerschte. De belangen van Nederland zullen bijgevolg de maatstaf wezen, waarnaar Indië geregeerd wordt. Aan de belangen van het vaderland zullen die der bezittingen worden opgeofferd.

Gelukkig echter, dat een volk als het onze onmogelijk handelen kan uitsluitend naar zijn belang. Zijn gevoel van recht laat dit niet toe. Het wil de belangen van den weerlooze, met wien het naar goeddunken handelen kan, niet onvoorwaardelijk aan zijn eigen belang ten offer brengen. Het wil, althans tot zekere hoogte, rechtvaardig zijn. Daarom laten wij Indië voor de moeiten en kosten der regeering wel meer betalen dan het daarvoor eigenlijk verschuldigd is, en richten wij de regeering wel niet in om de inlanders tot zelfregeering op te voeden; maar wij trekken toch niet uit Indië al wat wij, zonder gevaar van het land uit te putten, er uit trekken konden; en voor de opvoeding van de inlanders wordt althans iets gedaan. De belangen van Indië worden in aanmerking genomen en behartigd, voor zoover wij meenen, dat het plichtmatig is.

Maar dit verhindert niet, dat nog altijd de plicht bij het belang achterstaat. Ik wenschte, dat er bij de discussiën over de Indische aangelegenheden in de eerste plaats op onze verplichting en eerst daarna op ons belang gelet werd. Ik geloof, dat wij langs dien weg spoediger tot een bevredigend resultaat zouden komen. Want zijn de wederzijdsche belangen doorgaans in strijd, de wederzijdsche plichten en rechten moeten uit den aard der zaak overeenstemmen. Als eens voor goed was uitgemaakt, dat de belangen wijken moeten voor recht en plicht, dan zouden onze staatspartijen, naar ik vertrouw, het gemakkelijker eens worden over de vraag: wat Indië aan Nederland, wat Nederland aan Indië verschuldigd is.....?

Fruin heeft het daarbij ook en natuurlijk over het cultuurstelsel en het verwondert ons hem dat

[2]) Verspr. Geschr. Deel X.

---

eenelk niet onder te doen. [1])

Wanneer het geraspte vruchtvleesch wordt uitgekookt, dan drijft de cocosolie boven. In het groot geschiedt dit in oliefabrieken, maar op kleine schaal doet de inlander dit ook, om olie voor huishoudelijk gebruik te krijgen, 't zij voor lampolie, maar niet minder als bak- en braadmiddel. Door het aangename plantenaroma, dat aan de versch bereide olie eigen is, heeft deze iets zeer smakelijks. Dat deze olie veel gebruikt wordt in zeepziederijen en voor de bereiding van botersurrogaten is bekend. Voor binnenlandsch gebruik wordt de olie ook gebezigd voor de bereiding van de gele waschzeep, die op elke „pasar" te koop is. De door het koken bruin geworden massa, het residu, de zoogenaamde „ampas", die bij het oliemaken in de pan achterblijft, wordt door kinderen gaarne gegeten. Zij smaakt dan ook niet slecht.

Van de harde schaal der rijpe vrucht maakt de inlander nappen en scheppers van verschillende grootte en gedaante. De buitenste, roodbruine vezelmassa, die de geheele vrucht insluit, vormt een zeer geschikt materiaal voor touw, matten, enz. De cocoskleeden en traploopers zijn ook bij ons lang geene onbekenden. Ten slotte maakt men er de z.g. „tali-api" (lett. „vuurtouw") van, d.w.z. een lange lont, die, eenmaal aangestoken, langzaam doorsmeult. In den tijd, toen lucifers nog lang niet zoo goedkoop en algemeen waren, ging geen Europeaan, die zich respecteerde, uit zonder een klein jochie, dat de tali-api achter zijn „toean" aandroeg, zoodat deze telkens zijne sigaar kon aansteken. Dat was nog in de dagen van het „Europeesche prestige". Stond wàt deftig.

De groote, eenige bladknop van den klapperboom, waaruit alle bladeren voortkomen, de z.g. „palmiet", is eene witte, kegelvormige massa. Rauw, met wat zout gegeten, smaakt ze eenigszins naar onze okkernoot, en zeker niet minder lekker. Ze heeft daarbij het voordeel, dat men niet behoeft te pellen en een flink stuk tegelijk in den mond steekt. In stukjes gesneden en als groente behandeld, dan wel rauw in azijn gelegd, laat palmiet zich evenzoo best smaken.

Het spreekt van zelf, dat het afkappen van den palmiet aan het verdere leven van den boom een einde maakt.

En nu de bladeren: ook deze zijn in velerlei opzichten van nut. Zijn de bladvinnen nog groen en lenig, dan zijn zij, van de nerven ontdaan, geschikt voor allerlei vlechtwerk, bijv. men maakt er holle kussentjes van, die gedeeltelijk met rauwe rijst worden gevuld; boven heeten wasem van water gaargestoomd, dijt de rijst uit, totdat het geheele kussentje gevuld is: dit is de z.g. „ketoepat", die met verschillende toespijzen wordt gegeten. Daar de rijst, op deze wijze bereid, gemakkelijk kan worden meegenomen, spelen deze kussentjes eene belangrijke rol bij pic-nics, op marsch en op reis.

Van de nog groene bladeren worden ook matten gevlochten, die wel is waar weinig duurzaam, maar toch voor tijdelijke doeleinden bruikbaar zijn. Voor zijne kinderen weet de inlander uit hetzelfde materiaal poppen en allerlei ander speelgoed te knutselen. Eindelijk vinden deze versche bladeren algemeen toepassing bij het versieren van eerepoorten, feestloodsen, enz.

Zijn ze geheel droog en bruin geworden, dan worden de bladvinnen tot bossen gebonden, om te worden benut als fakkels (obors): volgens een (althans in onzen tijd bestaand) politievoorschrift mochten inlanders zich na het vallen der duisternis niet op den openbaren weg bewegen zonder een lichtgevend voorwerp. Meestal koos een inlander daarvoor zulk een obor. 't Was een fantastisch schouwspel al die brandende, rijkelijk vonken verspreidende obors zich over den weg te zien bewegen.

De middennerven der bladvinnen leveren een voortreffelijk materiaal voor straatbezems. Zij zijn zoo handig, licht en duurzaam, dat men zich afvraagt, waarom onze straatreinigers niet met deze bezems worden bewapend. [2])

Verder worden deze rechte, stijve nerven zeer veel gebruikt bij het bereiden van „sesateh", stukjes met kruiden besmeerd vleesch, aan speertjes geregen en boven een kolenvuur gaar gepoft. Eene bizondere smakelijke snoeperij!

De hoofdnerf van het geheele blad wordt bij den woningbouw gebruikt; de inlander maakt daartoe op eenigen afstand van elkaar 2 gaten in elken nerf; een zeker aantal nerven worden nu dicht aaneengesloten naast elkaar gelegd; door de correspondeerende gaten worden onder en boven latten van hout of bamboe gestoken; de nerven worden dus tegen elkaar aangeregen. Men krijgt daardoor een stevige platte plaat, die, als een der wanden van eene woning, hieraan bevestigd wordt.

Uit het voorgaande blijkt, dat ook van den klapperboom letterlijk *alles* goed te gebruiken is. (*Wordt vervolgd.*)

[1]) In „Boestan", Heulstraat 19, Den Haag, kan men tusschen 12 en 2, na Nassie Goreng of Bamie en tusschen 3 en 6 bij een kopje thee of een stroop, deze Indische lekkernijen genieten. Red.

[2]) Ook worden van die nerven (lidi) aardige mandjes gevlochten. In „Boestan", Heulstaat 19, Den Haag, zijn zij te zien en voor enkele centen te koop. Red.

stelsel te zien prijzen en de vraag te zien stellen: of *de vrije arbeid* wel het resultaat zal opleveren, dat een machtige partij er van verwacht? In bijzonderheden omtrent Fruin's meeningsuiteenzetting kunnen wij verder niet treden, maar wij bevelen de lezing van zijn artikel — aan wie er belang in stelt — ten zeerste aan. Het batig saldo beschouwt hij evenwel als een onrecht en daarmede tast hij het doel, waarmede het cultuurstelsel in het leven werd geroepen, in den grond aan.

En hij besluit:

> Als het batig saldo onschendbaar moet blijven, ziet het er voor Indië treurig uit. Dat batig saldo staat aan iedere hervorming in den weg en mismaakt zelfs het stelsel, dat bestaat. Daarom met het batig saldo het geding aangevangen! Heeft Nederland er recht op, het blijve; en dan blijve tevens ieder misbruik in Indië, dat er mee samenhangt. Maar mag Nederland niet meer dan een bepaalde som van Indië vorderen, het stelle zich dan daarmee tevreden en belette door zijn begeerlijkheid de vrije ontwikkeling niet van een volk, voor welks toekomst het verantwoordelijk is. Wij hebben zelf ondervonden wat het zegt, door vreemden overheerscht te worden. Wij danken God voor onze verlossing. Maar hoe zal dit offer worden aangenomen, indien wij hen, die wij overheerschen, harder behandelen, dan wij ooit zelf behandeld zijn.

Hij veroordeelt dus niet het beginsel, maar de praktijk.

* * *

Ook Multatuli veroordeelt natuurlijk het *cultuurstelsel*, maar het is mij niet gelukt uit zijn *„Over vrijen arbeid in Nederlandsch-Indië"* of *„Nog eens vrijen arbeid"*, iets op te diepen, dat inderdaad de zaken au fond behandelt, gelijk Fruin en Pierson dat doen.

En nu kan het wel waar zijn, dat de persoonlijke opmerkingen, die hij maakt, voor den tijdgenoot een zekere waarde hebben gehad, als *bron der kennis* hechten wij aan dat schrijven niet veel waarde. Het is te subjectief om er staatkundigen ernst aan toe te kennen.

(*Wordt vervolgd*). H. A. RITTER.

Volksraad.

Wij ontvingen dezer dagen de Handelingen van de 1ste vergadering der eerste buitengewone zitting van den Volksraad, gehouden op Woensdag 2 Mei 1923, onder voorzitterschap van Mr. Dr. W. M. G. Schumann.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 36 leden, te weten de heeren:

Aay, Abdul Rivai, Ariodinoto, Ten Berge, Bergmeijer, Burer, Dahler, Delprat, Djajadiningrat, Dwidjosewojo, Engelenberg, Houtsma, 's Jacob, Kamil, Kan, Kerkkamp, Khouw Kim An, Kiès, Koesoemo Joedo, Laoh, Mandagie, De Queljoe, Roep, Sadjiroen, Salim, Van Sandick, Soerakoesoemah, Soejono, Soetatmo, Soeriokoesoemo, Soetadi, Soselisa, Sosrohadiwidjojo, Valkenburg, Westra en Wiranata Koesoema. [1])

Regeeringsgemachtigde: de heer Schrieke.

De Voorzitter opent te 9 ure o.m. de vergadering met de woorden: „Het is ongetwijfeld een overweging bij de Regeering geweest, dat de voorjaarszitting zóó zwaar belast is met de behandeling van de begrooting, dat het noodzakelijk is gebleken een verlengstuk aan den voorkant bij te voegen, opdat de gewichtige ontwerpen, die reeds zijn ingediend en misschien nog ingediend zullen worden, althans dezen keer een niet-gejaagde behandeling zullen kunnen ondervinden.

„Het zal helaas niet mogelijk zijn hetzelfde rustige tempo gedurende de geheele voorjaarszitting door te zetten. Ik vrees, dat wij in de laatste weken wel door denzelfden fatalen datum zullen worden bedreigd als tevoren. Maar althans wanneer het tempo niet te zwaar ingezet wordt, zal het gelukken ook dit jaar den zwaren tocht zonder *te* groote vermoeienissen, zonder *te* angstige beperkingen af te leggen.

„Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om erop te wijzen, dat sinds de vorige bijeenkomst twee vacatures ontstaan zijn in den Volksraad, laat ons hopen door tijdelijke afwezigheid, maar die toch tengevolge zullen hebben, dat twee zeer verdienstelijke leden den eersten tijd onze vergaderingen niet zullen kunnen bijwonen.

„In de eerste plaats bedoel ik de vacature van den heer Cramer, een van de nu reeds weinigen, die van het begin af lid van den Volksraad zijn geweest.

„Ofschoon de principes, als vertegenwoordiger waarvan de heer Cramer hier werd benoemd, geen instemming vonden bij andere leden en hij zelfs met zijn redevoeringen minder bekeerde dan wel — edelmoedig als de bekende admiraal Tromp — kruit leverde aan zijn tegenpartij, zoo zijn het toch zijn buitengewone werkkracht, zijn groote toewijding, maar vooral zijn hart geweest, die sympathie hebben gevonden bij de groote meerderheid in dezen Volksraad. Zijn toewijding heeft zich niet alleen beperkt tot de Volksraadzaken, maar het spreekt vanzelf, dat ik zijn arbeid buiten deze zaal geheel buiten beschouwing laat. Ook was de heer Cramer een ijverig lid van de huishoudelijke commissie, waarvan hij wederom van het begin deel uitmaakte.

„Particuliere omstandigheden dwingen hem naar Nederland te vertrekken en ik hoop, dat deze particuliere omstandigheden hem niet zullen dwingen te blijven, maar het hem mogelijk zullen maken spoedig weer terug te keeren, opdat hij in den volgenden Volksraad weer de plaats zal kunnen innemen, die hij in dezen en in den vorigen Volksraad wèl verdiend heeft. [2])

„In de tweede plaats is het mandaat van den heer Galestin door omstandigheden gedeeltelijk buiten zijn wil vervallen. Ofschoon het zijn bedoeling is geweest om binnen de acht maanden, die de wet nu eenmaal een Volksraadslid als verlof toekent, terug te keeren, is hem dat niet mogelijk geweest en aangezien het niet waarschijnlijk lijkt, dat de heer Galestin dit jaar nog terugkeert, — a. w. — aangezien dit het laatste jaar is van dezen Volksraad — hij dus practisch niet meer aan de behandeling van zaken in dezen Volksraad zou kunnen meedoen, zijn ook in zijn eigen oog geen termen aanwezig op verlenging van zijn mandaat aan te dringen.

„De heer Galestin was een van de weinige juristen in dezen raad; wij zullen hem missen. Waar hij kon, heeft hij zijn juridisch licht laten schijnen; en zijn juridische adviezen zijn zeer op prijs gesteld.

„Toch behoeft de band tusschen den heer Galestin en den Volksraad niet geheel te worden verbroken. De heer Galestin is afgevaardigde geweest van de groep Nederlandsch-Indië van de Union Interparlementaire, welke groep de meeste leden van dit college omvat. Hij heeft die groep vertegenwoordigd op het congres der Union te Weenen. Hij zal, aangezien de statuten dit toelaten, beschikbaar zijn, om, wanneer hem dat door de groep wordt opgedragen, ook verder, hetzij alleen hetzij met andere leden, die groep in Europa te vertegenwoordigen.

[1]) Berichten van verhindering waren ingekomen van de heeren Ponto, Waworoentoe, Moelia, Said en Lim A Pat.

[2]) Een Aneta-telegram van j.l. 18 Juni uit Weltevreden meldt, dat de heer J. E. Stokvis (S.D.A.P.) is benoemd tot lid van den Volksraad.

...woordigen. Ik twijfel er niet aan, dat, waar gelegenheid er is, de groep zich zal herinneren goede diensten, die de heer Galestin heeft be... en en hem gaarne zal vragen om, waar het moeilijk is op zoo grooten afstand steeds een vaardigde te vinden, de belangen van Neder...sch-Indië ook verder daar ginds voor te staan."

De secretaris deelt de ingekomen stukken mede, waaronder allereerst:

1o. een kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 11 April 1923 No. 1x, ter aanbieding van een ontwerp van wet met toelichting en bijlage betreffende de oprichting van een N. V. „Gemeenschappelijke Mijnbouw Maatschappij Billiton". [3])

2o. Een kabinetsbrief van den Gouverneur-Generaal van 21 April 1923 No. 1x, ter aanbieding van een schema betreffende een nieuwe wijze van samenstelling van den Volksraad (met toelichting en bijlage), dat wij reeds in ons vorig weekblad opnamen.

Deze stukken waren aan de leden rondgedeeld en zouden in de afdeelingen worden behandeld.

[3]) Welke voor belangstellenden ter inzage ligt op de ...fel Heulstraat 19, Den Haag. Red.

Cheribonsche Histories.

(Vervolg.)

De oude sultans hadden nog andere voorliefden behalve die van ieder Javasch despootje: vrouwen, hazardspel, clowns, wajang, tournooi, hanegevechten, vliegerwedstrijden, enz. Zij liefhebberden in 't bouwen en aanleggen. Op Tangkil, Dermo, Soengi Ragi en elders brachten zij lustverblijven tot stand, waarin naar Europeesche begrippen het groteske element 't meest op den voorgrond kwam. Het vreemdsoortige was hun tot prikkel, meer dan het schoone. Het was in den geest van een inlandschen rococo-stijl om, gelijk te Soengi Ragi, een samenstel te laten metselen van gangen en poortjes, verbonden door smalle wenteltrappen of kleine bamboebruggen; om kunstmatige stalaktieten te laten afhangen van het gewelf van benepen vertrekjes, hier een rij Chineesche bloempotten neer te zetten en daar de wanden te bekleeden met gekleurde tegeltjes, ze te versieren met Europeesche ...urborden, of mythologische monstertjes om den hoek te doen gluren. Het prikkelde den averechtschen kunstzin dezer vorstjes zich meester te weten in een soort van poppenparadijs, een doolhof van kamertjes, koepeltjes, portaaltjes, ten deele onderaardsch; om zich te verlustigen in een complex van grotwerk, verscholen achter een vijver, waarin mystieke waterlelies dreven, en het geheel verschansen achter den aarden wal eener inlandsche versterking; om zich neer te vleien op rustbanken, voor welke een miniatuur-waterval als een doorzichtig gordijn neerstortte, terwijl fonteinen hun geklater deden hooren in tuintjes, ver...ig tusschen het metselwerk uitgespaard. Overal nagebootste rotsformaties, nagebootste druipsteen, en op den top van den zonderlingen doolhof een koepeltje, van waar deze *rois fainéants*, te midden van zooveel onnatuur, de majestueuse massa van den Tjerimai, den schoonsten kegelberg van Java, zonder beschaamdheid aanschouwd schijnen te hebben.

Geenszins, voor natuurbeschouwing was deze *chinoiserie* ook niet gebouwd; eerder voor een harem ... het land, waarvan de geneuchten, wanneer een ...aar van „gele koninginnen" dit labyrinth bewoonde, ten doel hadden om den sultan, volgens de uitdrukking van een resident, „in aziatische wellusten neder te dompelen". Dr. van Hoëvell had ...t er van te schrijven:

„De eigenlijke bestemming van Soengi Ragi is ...k niet verre te zoeken; het geheele samenstel, de geheimzinnige ligging, de tallooze gangen, de kleine vertrekjes, de badplaatsen en rustbanken, alles bewijst, dat de Vorst zich hier met zijn harem van de staatszorgen kwam verpoozen; alles roept u fluisterend toe:

Indien dit plekje klappen kon,
Wàt meldde 't al vryaadje!

Zoo de Europeaan de vervallen heerlijkheid van Soengi Ragi met een *sneer* om de lippen verliet, glimlachend om zooveel in steen vastgelegde „onbolligheid", de inlander beschouwde dit lustverblijf der Cheribonsche sultans als een wonder van bouwkunst en tuinaanleg, zooals er geen tweede was, zooals er geen tweede mocht bestaan. Vanwaar anders, dat de sultan, na voltooiing van het werk, den Chineeschen bouwmeester de oogen liet uitsteken, opdat hij nimmer de schepper van een tweede Soengi Ragi zou worden? Dr. van Hoëvell liet zich de bijzonderheid door een dessahoofd vertellen, en vond er niets onwaarschijnlijks in. Hij bedacht misschien niet, dat dezelfde overlevering reeds in oude tijden, en in verschillende streken van den aardbodem, had dienst gedaan.

Met dien zin voor het monsterachtige, het barokke, welke den Javaanschen smaak kenmerkt, hadden de sultans, behalve op Soengi Ragi, ook op Dermo hun luim aan zonderlinge bouwwerken botgevierd.

De plek was voor zulke architectonische grollen gunstig gelegen: eene ruimte door hooge en dichtbegroeide rotsen ingesloten. In 't midden een vijver waar 't „grimmelde" van visch, met een waterstraal die uit de kom opspoot, terwijl het kristalheldere vocht door tal van kanaaltjes naar verschillende richtingen geleid was. Vervolgens, onder de vele bruggetjes doorvlietend, bracht het raderen in beweging welke tegen bamboe's van verschillende dikte sloegen en daaraan welluidende tonen ontlokten. Had een *Roi Soleil* dezen water-anklong kunnen zien en hooren, wellicht had hij van dit Javaansche bedenksel partij getrokken voor de waterwerken van Versailles. Want het systeem was eenvoudig en de tonen waren, gelijk die van den gamelang, uit de verte gehoord.

Veel minder dan aan deze gewrochten van een bedenkelijken bouwstijl lieten de vorsten des lands zich gelegen liggen aan reeds bestaande bouwwerken, voor 't minst van edeler structuur dan hunne fantastische knutselwerkjes. N.l. aan die beelden en tempelruïnen uit den Hindoe-tijd, welke zich als erfstukken van het verleden op onderscheidene plaatsen in hun land bevonden. Hierin althans betoonden zij zich zuiver in de leer van den Profeet, die aan alle beeldendienst vijandig was. Ook de gewijde oudheden van Pandjaloe, Kwali, Telaga, enz. boezemden hun weinig belang in; ondanks dat het plein van hun kraton er gewis mee gewonnen zou hebben, waren aldaar die twee fraaie lilla's opgesteld, welke van Telaga afkomstig waren en sedert in de vestibule van het Bataviaasch Museum eene voordeelige plaats bekwamen. Fraaier bewerkte *dragonneaux* waren schaars in een Europeesch tuighuis aan te wijzen; zelfs de kunstig gegoten stukken uit het beleg van Satander in 1511, welke in de Armeria Real van Spanje's hoofdstad bewaard werden, vonden hier hunne wedergade.

Doch bij de bevolking stonden deze oudheden hoog aangeschreven, al mocht het zonderling heeten, dat de inlander tot zijne *poesaka* rekende allerlei oud wapentuig, waarvan de Hollandsche, althans de Europeesche makely vaststond: veldslangen en falconetten o.a., gelijk ze nog in de beide heilige huisjes van Telaga bewaard worden. Al de gewijde *bric-à-brac* daar opgetast: koperen Hindoebeeldjes, vermolmde fragmenten van bogen en lansstokken, geoxydeerde wapenen, oude potten en flesschen, scherven van Chineesch aardewerk, enz. waren in inlandsche oogen heilige voorwerpen, dewijl ze volgens het volksgeloof afkomstig waren van een vorst van het oude rijk Padjajaran, in West-Java. Ze zouden behoord heb-

ben tot de huwelijksgift, welke deze uit zijn land meenam ter gelegenheid van zijne verbintenis met de dochter van een der oude vorsten van Telaga. Het viel den geloovigen zoo spoedig niet in dat het wel een *pauvre sire* moest wezen, die zulke huwelijksgeschenken in zijn mars had. En evenmin het anachronismee gelegen in de makely der voorwerpen. Het mocht den ongeloovigen Westerling doen glimlachen wanneer hij een inlandschen priester een ouden Europeeschen hartsvanger, een roestigen maliënkolder met denzelfden eerbied zag beschouwen, dien hij aan het zwaard van Ali zou bewijzen; of zijne *sembah* maken voor een kanon, dat in wapenspreuk en jaarcijfer zijne westersche afkomst uitwees — 't heette alles de erfstukken van het oude Padjajaran. En eigenlijk, blank had aan bruin niet veel te verwijten: de relikwieëndienst van het Westen woog wel op tegen de *poesaka*-vereering van het Oosten. Voor beiden gold de uitspraak: alleen het geloof maakt zalig!

Nadat Cheribon in de vangarmen der Comp. was geraakt, verslapten allengs de banden met de beide Javaansche rijken, die zich beurtelings als suzerein van het gewest hadden opgeworpen: Bantam en Mataram.

't Eerste was tamelijk ver af, en de aanspraken der Bantamsche sultans waren steeds twijfelachtig geweest. Het bleef van hun kant bij het koopen van Koeninganesche paarden, die gunstig bekend waren, en een bezoek aan het heilige graf op Goenong Djati. Mataram was dichter bij, en er was een tijd geweest waarin zoowel de „Zon van den godsdienst" (sultan Sepoeh) als de „Maan van den godsdienst" (sultan Anom) genoodzaakt waren geweest om met hunne volgelingen aan het hof te Kartasoera verblijf te houden, min of meer als gijzelaars, ten einde met hun persoon in te staan voor de trouw der bevolking. Tevens om den inlandschen keizer gelegenheid te geven hun land zoolang door een zijner rijksgrooten te laten besturen... en plunderen. Hetgeen voor een Javaanschen despoot eigenlijk hetzelfde was. De regeering te Batavia had niet ongaarne gezien, dat de drie of vier sultans van Cheribon den soesoehoenan van Mataram hulde bleven bewijzen. Het behoorde destijds tot hare staatkunde een enkelen inlandschen vorst als souverein over het geheele eiland te doen erkennen, een „sultan van Java" (de waardigheid, welke later een Dipo Negoro voor zich zou eischen) en alsdan zoo'n potentaat tot haar instrument te maken.

Dezelfde politiek volgden de Engelschen in Hindostan. Of liever, zij gingen nog verder. Ook zij schoven tusschen den Britschen onderkoning en de millioenen inwoners van hun ontzaglijk Indisch rijk de vergulde pop der legitimiteit, in den persoon van den Grooten Mogol. Zij waren de absolute meesters van het land, en noemden zich niettemin vazallen van den troon van Dehli. In die kwaliteit slechts oefenden zij gezag uit over landstreken, vele malen grooter dan Groot Brittanië en Ierland. De belastingen, die in hunne kassen vloeiden, werden geheven in den naam des Mogols. Op hun grootzegel stonden de wijdluftige titels gegraveerd van den erfgenaam van het huis van Tamerlan. De gouden en zilveren munt, die zij op Britsche stempels sloegen, was de keizerlijke munt. De naam des opvolgers van een Akbar, een Aurungzeb, stond in hoofde van de wetten en besluiten door hen uitgevaardigd. Doch de Mogol zelf was een schijnkoning, zich met goochelaars en *nautch*-meisjes vermakende in een paleis, 't welk men evengoed een staatsgevangenis had kunnen noemen. Met een jaarlijksch pensioen was hij op zijde geschoven; alleen de traditie, de vorm werd in eere gehouden.

Eene zoo souvereine positie als de Mogols in Hindostan hadden de soesoehoenans op Java nimmer bezeten. Niettemin waren zij de eerste vorsten des lands; de Comp. stelde prijs op hunne prestige bij de bevolking te handhaven, hen de schittering van een hoofschen staat te laten behouden. Ma[illegible] hare staatkunde bewoog zich naar hetzelfde d[illegible] als dat van de Engelschen in Hindostan; zij slo[illegible] te de oester, en liet den inlandschen vorst [illegible] schaal. Zoolang de soesoehoenans hare bond[illegible] nooten of hare werktuigen wilden blijven, k[illegible] den zij op den steun rekenen der regeering [illegible] Batavia. Doch de trapsgewijze vermindering hu[illegible] ner macht kon niet verborgen blijven; en sed[illegible] de invloed der Comp. in den O. I. Archipel [illegible] overheerschende begon te worden, verzegden h[illegible] de Cheribonsche sultans om, behalve de hofr[illegible] naar Batavia, ook nog die naar Mataram te ond[illegible] nemen. 't Had reeds heel wat voeten in de aar[illegible] om hen naar Jakatra *olim* te tronen, telkens wa[illegible] neer in het historische kasteel van Batavia [illegible] „voorstelling" (inhuldiging) van een nieuw[illegible] landvoogd plaats had; voor den *sitihingil* te K[illegible] tasoera wilden zij niet meer verschijnen. Voo[illegible] sedert de heerschappij van soesoehoenan Giri, d[illegible] „Javaanschen paus", met behulp van Nederla[illegible] sche bajonetten was ten val gebracht, sprong [illegible] geestelijk karakter der vorsten van Cheribon [illegible] temeer vooruit. De priesterdynastie van Sjech [illegible] Moelana Israël kon zich wel meten met het [illegible] slacht der voormalige panembahans van Matar[illegible]

De suzereiniteit van dat tijdens de komst [illegible] Nederlanders op Java nog zoo machtige rijk kr[illegible] weg tot een vorm, eene overlevering; de dra[illegible] tusschen de beide inlandsche hoven hingen [illegible] Maar die draden liepen niet zelden door die a[illegible] zonderde ruimte van het vrouwentimmer; het [illegible] naar Valentijn's voorstelling van zaken eene [illegible] remgeschiedenis, die ze eindelijk knappen de[illegible] Een sultan van Cheribon en een keizer van Ma[illegible] ran, beiden dingende naar dezelfde bijzit; m[illegible] was er niet noodig om een breuk tusschen [illegible] beide hoven te veroorzaken. Het geval illustre[illegible] in dit Oostersche land de waarheid van het [illegible] de westersche dichter (vader Cats) over de [illegible] volgen van concurrentie gezegd had:

> Twee mussen aen een koren-aer
> En maken nimmer vreetsaem paer;
> Twee hanen op een boeren-werf,
> Die vechten eeuwigh om het erf;
> Twee Princen in een Koninghryck,
> Die staen gedurigh ongelyck;
> Maar bovenal soo ryst eer nyt
> En twist, ja, veeltyds harde stryt,
> Soo haest als oyt een jonge maeght
> Aen twee op eenen tyt behaeght;
> Hier baet nog vrient, nog eygen bloet:
> Een vryster is geen deelbaer goet.

Op Java zoo min als in het land van Ja[illegible] Cats; een goendik bracht de verdeeldheid aan. [illegible] plagen begon reeds vóór het jaar 1681; het [illegible] aan den Mataramschen kant. Een bijwijf van s[illegible] tan Sepoeh, zekeren Njai Mas Ganti, was over[illegible] loopen naar den Depati Anom of erfprins va[illegible] Mataram, die weigerde haar weder uit te levere[illegible] De beroofde echtgenoot (van 'n paar dozijn vrou[illegible] wen) dreigde daarop, hij zou de kwestie voor de[illegible] regeerenden keizer brengen; een alternatief da[illegible] aan Depati Anom hoogst onbehoorlijk voorkwam [illegible] in den mond van een vorst, dien hij als een van [illegible] zijne toekomstige vazallen beschouwde. Wanneer [illegible] hij eenmaal zijn vader zou hebben opgevolgd, zoo [illegible] liet hij den sultan weten, dan zou hij hem zijne [illegible] dreigementen wel de nagels uit doen zweren. Hoe [illegible] weinig de sultans van Cheribon zich toen reeds van [illegible] Mataram afhankelijk achtten, bleek wel uit het [illegible] antwoord van Sepoeh: „dat hij van hem niet af[illegible] hing en Tsjeribon van hem niet had".

Toch vreesde de erfprins een aanklacht bij den [illegible] soesoehoenan en den raad der rijksgrooten. In 't [illegible] eind zond hij Njai Ganti terug; echter niet aan [illegible] den vorst, die zich noemde Radja Schamsoe'ddin [illegible] (Zon van den godsdienst) maar om hem te tergen [illegible] aan den tweeden sultan, Anom, zich noemende [illegible] Kamaroe'd-din (Maan van den godsdienst), die [illegible] ook wel zulke duifjes op til wilde hebben. Daarop [illegible] kwam de Zon bij de Maan in huis, en nam hem [illegible]

den sterken arm zijn geschenk weer af. Dat zoo loopen zou en een goendik tot een twist- worden, had Depati Anom wel voorzien. is koelde hij zijn wrok tegen sultan Sepoeh op deze wijze, dat hij zijn volk uitzond om Cheribonschen kraton te plunderen en den in- el bij sultan Anom in te dragen. Volgens Va- jn's voorstelling was de veete, hieruit ontstaan, anleiding dat de Cheribonsche sultans althans overeenkwamen om hunne onderhoorigheid Mataram formeel op te zeggen, en zich onder rekzame vleugelen der Comp. te begeven. Die el meer Indische kuikens onder had.

(Wordt vervolgd).

Ingezonden.

Waar moet ik mij in Nederland vestigen?

heer J. E. Bijlo schreef in Februari j.l. in het Kol. blad over Inkomsten-, Vermogens- en Personeele be- g over 1922/23 geheven in verschillende gemeenten, in aanmerking komen voor vestiging van Indische sionneerden, om die categorie van menschen voor te n bij de keuze hunner toekomstige woonplaats.

loffelijk zijne bedoeling ook zij, loopt schrijver ge- door deze poging tot voorlichting menigeen op een spoor te leiden.

astingdruk moge in de laatste jaren een niet te ver- loozen factor zijn bij de berekening van wat men voor onderhoud noodig heeft, het belastingcijfer kan den ag slechts geven in verband met wat een behoorlijk n buitendien kost en dat is natuurlijk op de door ver aangehaalde plaatsen zeer verschillend.

len zijn daarvan, na jarenlang verblijf in de koloniën, op de hoogte, zullen zich door de cijfers van den heer van een bepaalde keuze laten afschrikken en ten te bedrogen uitkomen.

Zoo neemt bijv. Apeldoorn (plaats mijner inwoning) in gehaalde tabel I tegenover Den Haag een ongunstige ats in, terwijl ik er niet aan twijfel, of het leven zal laatstgenoemde plaats belangrijk kostbaarder zijn dan r.

it eenigszins toelichtend wijs ik bijv. op het volgende: n pensioen als Luit.-Kol. bedraagt *f* 4900.—, waarvan belastbaar inkomen nog afgaat 6 pCt. voor het wed.- eezenfonds, benevens een zekere som voor zoogenaamd dzakelijk levensonderhoud". Vijf duizend gulden als lbaar inkomen is dus belangrijk te hoog berekend. ik echter dat bedrag aan, zoo ben ik volgens tabel rschuldigd aan Rijks- + Gemeentel. inkomstenbe- g: hier *f* 565.14 en in Den Haag *f* 424.24, dus *f* 144.90 er.

lgens tabel II zou ik moeten verwonen *f* 700.— per . Ik woon hier in een ruime villa, met mooien vrucht- n tuin. Deze bevat bloemen, heesters en vruchtboomen vert voldoende groenten op voor mijn gezin, ook voor ervoorraad. Dat pand, liggend eenigszins aan de bui- jde van Apeldoorn, is getaxeerd op eene huurwaarde *f* 550.— per jaar.

leen uit dien hoofde wordt dus het belastingverschil dan vergoed.

sverschil van consumptie-artikelen, kleeding, school- enz. liet ik nog buiten rekening. Ook het feit, dat voor /24 het vermenigvuldigingscijfer voor gem. ink. be- g van 1,5 is teruggebracht op 1,1.

Vlei mij niet met de meening, dat mijn betoog in opzichten opgaat, denk er bijv. niet aan mijn huis te ren. Ik vestig slechts de aandacht op het onjuiste een oordeel, uitsluitend gegrond op wat de heer Bijlo rde bracht.

n ik ongeveer 10 jaar geleden als gepens. Luit.-Kol. Holland kwam, hadden mijn vrouw en kinderen zich ren om niets ter zake doende redenen hier gevestigd anvankelijk tegen mijn zin kwam ik er dus toe, mij in te richten. Thans zoude ik ongaarne naar elders zen. Ik vond bezigheid in land- en boschbouw, wat leidde tot het voeren van een commissiehandel in grond, heide, buitenplaatsen en dergelijk vast goed. om verschillende redenen slechts zeer zelden inlatend aan- en verkoop van huizen in deze plaats, heb ik g belang bij de vestiging hier van Indische verlofgan- of gepensionneerden. Weinig meer dan elk ander, die plaats zijner inwoning gaarne ziet bloeien. Wel heb elegenheid den invloed op te merken van woord en rift in den geest van het artikel van den heer B., tot nadeel van de plaats en van belanghebbenden

mijn beroep mij voert door een groote deel van het land, van Brabant en Limburg tot in Drente, van Holland tot de Duitsche grens, en mij verplicht informaties te nemen naar plaatselijke toestanden en verhoudingen, ben ik wel min of meer bevoegd eene vergelijking te maken tusschen verschillende plaatsen.

Blijf ik bij die tusschen Den Haag en Apeldoorn zoo stel ik voorop, dat beide hunne voor- en nadeelen bezitten. Wie na zijn Indische loopbaan, Indische gezelligheid wenscht, als omgang met veel oude kennissen van Overzee, kieze Den Haag en omgeving. Eveneens, wie prijs stelt op zekere mondaine vertooning en den invloed daarvan op zijn kinderen.

Wie zich echter meer aangetrokken voelt tot natuur en frischheid in leven en omgeving, kome hier.

G. C. A. DIJK.

Apeldoorn, Juni 1923.

N.B. De beschouwingen van den heer Dijk gaan volkomen langs mijn artikel heen.

Er zijn vele factoren, die de keuze van een woonplaats bepalen. Eén daarvan is die der te betalen belasting, en die éene heb ik behandeld.

Wie daaruit nu het besluit trekt, dat hij alle andere factoren verwaarloozen kan, dien verwijs ik naar de Handelingen der Apostelen, Hoofdstuk 8, vers 30.

J. E. BIJLO.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften.

UIT DE EUROPEESCHE PERS.

De Spoorwegstaking.

Den 7en Mei had de openbare vergadering plaats van de afdeeling Semarang van de V. S. T. P., welke door ongeveer zes honderd personen werd bijgewoond. *Semaoen*, de voorzitter der Vereeniging, gaf verslag van hetgeen besproken werd met den voorzitter van het comité van de N. I. S., den hoofdvertegenwoordiger der zustermaatschappijen en de S. S.-autoriteiten. Hij wees er op dat deze onderhandelingen tot geen resultaat hebben geleid, zoodat er eigenlijk niets anders overbleef dan te staken. Voordat men hiertoe echter zou overgaan, wilde Semaoen den werkgevers nog een kans geven. Na de vergaderingen op verschillende spoor- en tramcentra in Mei, zal het hoofdbestuur van de V. S. T. P. nog een demonstratievergadering uitschrijven op 5 Juni; den werkgevers zal dan nog eens de vraag worden gesteld of zij aan de wenschen van de V. S. T. P. tegemoet willen komen. *Indien zij daartoe niet bereid zijn, zal de algemeene staking worden afgekondigd. Dit zal echter eveneens geschieden, indien den leiders van de vereeniging van de zijde der autoriteiten iets mocht overkomen.*

Den 8en Mei is *Semaoen* te Semarang gearresteerd. De arrestatie is niet geschied op grond van zijn rede, gehouden den 7en Mei, maar naar aanleiding van het feit, dat hij op de vergadering van leden van de *„Persarekatan Kaoem Boeroeh"* lokale ressorten *Hindia*, gehouden op 1 April, zich schuldig heeft gemaakt aan opruiing, hetgeen strafbaar is gesteld, ingevolge art. 160 W. v. Str., met ten hoogste zes jaren gevangenisstraf.

Volgens de *Loc.* heeft de gevangenneming van den leider uit den aard der zaak beroering gewekt onder de medebestuurderen van de V. S. T. P., die dienzelfden dag strooibiljetten deden verspreiden, waarin aan de „Kaoem boeroe" kond wordt gedaan van het gebeurde, terwijl herinnerd wordt aan het besluit van de V. S. T. P. om bij arrestatie van Semaoen den arbeid neer te leggen. 's Middags is reeds een deel van de aangeslotenen hiertoe overgegaan; de staking breidt zich geleidelijk uit over de staats- en particuliere spoor- en tramwegen.

De *Loc.* van 9 Mei plaatst o.m. de volgende kantteekeningen bij de staking: Men heeft bij *de beoordeeling van heel de beweging* bij de spoorwegen wel in het oog te houden, dat de leiding daarvan zich in communistische handen bevindt. Semaoen, de voorzitter der V. S. T. P., is tevens de aanvoerder van de roode S. I., de leider der communistische oppositie in de groote S. I.-partij, die op het congres te Madioen feitelijk werd uitgesteosten, een feit, dat grootere scherpte gaf aan den strijd om de hegemonie in de Inlandsche beweging, sedert jaar en dag tusschen Tjokroaminoto en Semaoen, vertegenwoordigers van het religieus en het politiek element in de voor beiden nationalistische beweging, gevoerd. Houdt men dit in gedachten, dan is

het begrijpelijker waarom juist in de vakbeweging der spoorwegwerkers, in onderscheiding met de actie in andere, niet onder communistischen invloed staande groepen van Inlandsche werknemers, de laatste tijden een verhoogde actie zonder overtuigende motieven waarneembaar was. Het ligt geheel in de lijn van het communisme om vooral het transportwezen, het meest trefbare orgaan van het lichaam der maatschappij, van zijn geest te doordringen. En tevens moet den leider, kennende den suggestieven invloed van een actie juist in deze publiek werkende bedrijven, een middel hebben gezien om zijn macht in de Inlandsche beweging te versterken ten koste van den tegenstander. Men ziet dan het oeconomisch moment in deze beweging, aangenomen dat het niet geheel afwezig is, ondergeschikt gemaakt aan het politiek moment, een waarneming, bevestigd door de bedekte aankondiging dat de beweging op verwante bedrijven zou kunnen overslaan en dus den vorm aannemen van een stelselmatige poging tot ontwrichting van de geordende maatschappij.

Of deze actie van het personeel der Spoor- en Tramwegen dan in het geheel geen oeconomischen ondergrond heeft? Men beroept zich op de bezuinigingsmaatregelen, door de spoorweglichamen toegepast in verband met de malaise, gevolgd op de haussebeweging van enkele jaren terug. Men verzuimt echter te erkennen dat de levensstandaard, vooral in de Inlandsche wereld, aanmerkelijk is gedaald. En beschouwt men de eischen, aan de koelieloonen gesteld, dan vraagt men zich af in hoever deze oeconomische motiveering wel ernstig valt te nemen. Ook de eisch van een achturigen arbeidsdag in een periode van sterk verminderd spoorwegrendement kan niet serieus worden opgevat. Dat de bezuinigingsmaatregelen hun deprimeerenden invloed oefenen in de Inlandsche huishouding, laat zich verstaan, maar bij de algemeen bekende slapte juist in het transportwezen, laat zich moeilijk langs redelijken weg verklaren waarom in *dit* bedrijf op staking moest worden aangestuurd, terwijl elders de geleidelijke loonafbrokkeling als onvermijdelijkheid werd aanvaard. Andere invloeden moeten hier hebben gewerkt, en doorredeneerend, belandt men dan vanzelf weder in de politiek.

Men zal zich afvragen of nu de *Verzoeningsraad*, bizonderlijk met het oog op stakingen ingesteld, niet als 't ware automatisch in actie treedt. Immers, zoo luidt de instructie, „de Verzoeningsraad heeft tot taak het verleenen van tusschenkomst, wanneer bij de spoor- of tramwegen op Java *een geschil over arbeidsaangelegenheden dreigt te ontstaan of ontstaan is, hetwelk tot staking aanleiding heeft gegeven of op andere wijze het algemeen belang kan schaden.*" Omvat deze taakomschrijving niet het onderhavig geval? Het is ons bekend dat mr. Peyrot, de voorzitter van den Verzoeningsraad, zich onlangs, juist met het oog op de spoorwegactie, heeft bezig gehouden met het verzamelen van gegevens ter beoordeeling of zijn optreden hier geboden was. Hij is tot de overtuiging gekomen, dat van een eigenlijk „geschil over arbeidsaangelegenheden" geen sprake is en meent dat de Verzoeningsraad hier dus niet heeft te handelen. Is deze opvatting juist? Het ligt minder op den weg van den Verzoeningsraad om te overwegen of een geschil er werkelijk is, dan wel of het door een der partijen wordt gesteld te bestaan. De V. S. T. P. verkondigt de aanwezigheid van het geschil. Welnu, een onderzoek van den Verzoeningsraad had ons nu juist het objectieve materiaal kunnen leveren ter vaststelling van den *aard* der werknemersactie in het spoorwegbedrijf.

De overheid toont zich in de spoorwegactie werkzaam en paraat. Hebben wij *de arrestatie van Semaoen* te begrijpen als een staal van taktiek, berekend om de staking ontijdig te doen uitbreken en daardoor meteen haar kracht te fnuiken? Formeel is de gevangenneming van den leider het gevolg van een door dezen ruim zes weken tevoren

gepleegd feit van opruiïng. Wij gelooven dat Semaoen inderdaad op het juiste oogenblik is onttrokken aan een actie, welke bij voortzetting funest had kunnen worden. Maar het had ons meer in overeenstemming met de hoogheid der overheid toegeschenen, wanneer zij haar bevelschrift tot inhechtenisneming in meer onmiddellijk verband had kunnen brengen met hetgeen de gearresteerde restant op dat oogenblik misdeed. Tot toepassing van de interneeringsartikelen ware, na de nog kort te telings toegediende waarschuwing, zeker voldoende grond geweest. En men zou er de houding der regeering zeker niet minder krachtig om hebben gekeurd.

Het Radiostation Malabar.

Het hoofd van den P. T. T.-dienst deelde aan Aneta o.m. mee, dat na den bliksemslag in de antenne van het Malabar-radiostation — drie dagen vóór de openstelling, echter te korten tijd om latende om de officieele plechtigheid te verschuiven — de berichtenoverbrenging van Indië naar Nederland zeer moeilijk is geworden. De machinezender wordt in Holland moeilijker gehoord dan anders en de boogzender kan niet zijn volle vermogen in de antenne ontwikkelen. Voorloopig worden geen nieuwe radiogrammen aangenomen, omdat het uit den aard der zaak wenschelijk is zoo spoedig mogelijk op volle sterkte te werken. De voorhanden zijnde diensttelegrammen worden afgewerkt. Daarna kan de toestand der antenne grondig onderzocht worden en kunnen de doorgeslagen isolatoren verwisseld worden en eventueele verdere bliksembeschadigingen worden hersteld. Nader zal gemeld worden, wanneer de radioverzending kan worden voortgezet. In omgekeerde richting blijft de dienst voorshands ongewijzigd.

In de *Loc.* van 11 Mei bespreekt de Bandoengsche correspondent den draadloozen dienst met Holland. In dit artikel lezen wij o.m., dat met den machinezender van „*Telefunken*" reeds sinds December iederen nacht vijf à zes uren lang naar Nederland wordt geseind, en dat dit met den ten booglampzender van P. T. T. niet dan een enkele maal geschiedde. De door de Mij. „Telefunken" in opdracht van het Dep. van Kol. gebouwde en thans nog door die maatschappij beheerde machinezender, welke hetzelfde type en vermogen heeft als de zenders van Kootwijk en Nauen, heeft sinds 1 December steeds goed gefunctionneerd; o.m. werden er geregeld de regeeringstelegrammen mee verwerkt. Deze machinezender moet van de kloofantenne gebruik maken en wordt dus thans ook in Nederland moeilijker gehoord.

De Nederlandsche Mailbooten.

Een bizonder medewerker schrijft op zijn reizen door Britsch-Indië zeer lezenswaardige artikelen aan de *Loc.*, onder het hoofd: *Naar het dak van de wereld*, welke artikelen echter geen betrekking op Ned.-Indië hebben. Een uitzondering maakt echter een gedeelte van een gesprek, dat de tourist in de mess te Peshawar met Engelsche officieren had en waaruit wederom blijkt welk een goeden naam onze mailbooten alom hebben: „Enkele heeren betuigden hun spijt, dat de Nederlandsche mailbooten ten Bombay niet aandeden. Over de behandeling en de hooge prijzen van de P. & O. heerschte algemeene ontstemming."

De A. B. C.-actie en de taak van den Inlandschen onderwijzer.

Op het congres van den P. G. H. B. hield de heer Post een rede over den A. B. C.-arbeid en het Inlandsche onderwijzerscorps. Hij deelde o.m. mede, aldus de *Loc.* van 12 Mei, dat er thans veertig ringen en zelfstandige comité's voor de A. B. C.-actie zijn, van welke echter sommige niets van zich laten hooren. Spr. klaagde over verzet en onwil en onderwijsschuwheid van een deel der Inheemschen en citeert het oordeel van een regent, die zeide, dat dwang hier stellig goed zou werken.

Van de 2000 A. B. C.-cursussen, die er geweest

zijn, bestaan er nu nog eenige honderden. Eenerzijds verbreidde men de meening, als zou de A. B. C.-actie een politiek doel hebben, dat wil zeggen een extremitisch karakter dragen, terwijl anderzijds, bijvoorbeeld van S. I.-zijde, werd opgemerkt, dat de A. B. C.-actie slechts streeft naar vermeerdering van ontwikkeling en welvaart.

De onderwijzer werkt aan de cultureele opheffing. Zijn werk is beschavingsarbeid, het verhevenste werk dat een mensch kan te beurt vallen. Spr. gebruikt voor „onderwijzers" het woord „*goeroe*", het mooie woord uit de Arabische oudheid: er is niets boven den goeroe. De vorsten luisterden naar hem; hij stond niet buiten, maar boven de maatschappij. Hij is de bouwer, de vormer en de raadgever.

Zooals de onderwijzers zijn, zoo is het volk. De politiek ligt buiten de functie van den onderwijzer. Hij mag zijn verstand niet laten overheerschen door gevoelens van bitterheid en ontevredenheid en twijfel. Elke dag behoort een daad te zijn, een daad van herstel en opbouw. Het levensaccent van den onderwijzer mag niet politiek zijn; het moet cultureel zijn. Zijn mentaliteit mag niet gewijzigd worden door politieken strijd. Het besef van de diepe waardigheid van zijn beroep en de dringende noodzaak van allernauwkeurigste plichtsvervulling moet den goeroe vervullen.

Als goeroe, zegt spr. tot de aanwezigen, is uw *dharma* licht te verspreiden. Het werken in stilte eischt al uw krachten, veel tijd, terwijl uw leven sober is en dringt naar strijd. Strijd die lokt, omdat het schooner lijkt op een forum te strijden, dan aanhoudend maar in stilte het beschavingswerk te verrichten. Laat u niet meesleuren in den strijd. Gij behoort niet tot de kampende klasse. Den goeroe past geen zwaard. Verricht uw werk met geestdrift, in de school en onder volwassenen. Wijdt daaraan uw beste krachten: het ontwikkelen van uw naaste omgeving. *De weg naar welvaart, geluk, autonomie, of wat er nog meer voor idealen zijn, gaat over onderwijs.* Straks moet het staatsgebouw voltooid worden: zorgt, dat het materiaal in orde is.

Indië heeft alles te wachten van zijn onderwijzers. Uw schoolopzieners en uw inspecteurs zullen u gaarne met raad en daad bijstaan, waar uw ervaring te kort mocht schieten. Coöperatie! Wij kunnen niet zonder samenwerking. Zonder samenwerking breken we af en onze plicht als onderwijzer is: te behouden. *Samenwerking onder elkaar en tusschen Oost en West.* Zij die het Westen verguizen kunnen geen oog hebben voor het eigen Oosten, en hij, die het Oosten miskent, toont geen Westersche beschaving te bezitten.

Mogen er al wrange vruchten van Westersch werk zijn: zij zijn ook nog niet rijp. Straks zullen ze voor gebruik in uw huishouding zeer geschikt zijn. Spr. wekte allen op om zich te wijden aan bestrijding van domheid en vrees; hun leven te geven aan de opvoeding van de jeugd, dat is aan de volwassenen van morgen. Laat uw verstand, besloot spr., niet beïnvloed worden door gevoelens, die u niet passen, maar laat het verlicht worden door het ideaal van een betere maatschappij met betere menschen.

UIT DE INLANDSCHE PERS.

Verslag van de Openbare Vergadering der Radicale Concentratie te Semarang.

II. (Slot).

De heer Boedi Soetjitro sprak als vertegenwoordiger van de Sarikat Islam Vereeniging.

Hij wist, zoo zeide hij, natuurlijk ook wel af van het bestaan der Circulaire van den Procureur-Generaal, doch hij zou, uit vrees voor arrestatie van zijn persoon, toch niet nalaten te zeggen wat hij te zeggen had.

Hetgeen goed is, moet men prijzen en het geen slecht is, moet men aantoonen en dan trachten daarin verbetering te brengen.

Het honen van het bestuur lag niet in zijne bedoeling en was buitengesloten.

De bezuinigingspolitiek besprekende, wees spreker op het feit dat het Inlandsche Volk in groote moeilijkheden verkeert.

Het waren niet alleen de landsdienaren die vermindering van bezoldiging ontvingen, of wier functies werden ingetrokken, doch ook in den Handel en in de Nijverheid zag men hetzelfde gebeuren, terwijl de belastingen steeds knijpender werden.

Spreker had deze aangelegenheid in de verschillende dessa's onderzocht en bevonden dat 10 % van het Volk werkeloos is.

Hij vreesde dat de bestaande malaise zou toenemen en men voor een hongersnood zou komen te staan.

Die honger was er nog wel niet, doch de tijden veranderen snel en als het Volksverstand beneveld raakt, weet men niet waar het naar toe gaat en of men niet eenmaal zich meester zou maken van de kas der Java-Bank.

En toch moet de Javaan maar zwijgen en mag hij, krachtens art. 111 van het Regeerings Reglement, dat slecht werkt, met een krachtig geluid aan het Bestuur geen hulp vragen in het belang van Land en Volk.

Java's bergtoppen bevatten overal zwavel, geschikt voor het vervaardigen van lucifers.

En toch koopt men dat artikel in Japan en Zweden, aangezien, uit gebrek aan Onderwijs, het Indische Volk geen lucifers maken kan.

Grond is in overvloed aanwezig, doch het Volk is niet voldoende kapitaalkrachtig en dat is de reden waarom men het verzoek richt tot de Indische Regeering om productief bedrijf in het leven te roepen, waarvan de inkomsten het moeilijk bestaan van het Volk en van de werkeloozen in het bijzonder zouden kunnen verlichten.

Ik weet wel, zeide spreker, dat ook de Regeering over geen voldoende geldmiddelen beschikt, maar toch is het haar plicht over dit onderwerp hare gedachten te laten gaan en er naar te streven dezen Volkswensch in vervulling te brengen.

De heer Partondo protesteerde sterk tegen het gebrek aan Onderwijs en tegen de gebrekkige verzorging van de Volksgezondheid.

Onderwijs en Volksgezondheid zijn de eerste voorwaarden voor de Volksontwikkeling, doch in vergelijking met andere landen is het Indische Volksonderwijs ten achter en wordt dientengevolge de Volksontwikkeling in Indië belemmerd.

Daarbij komt nog dat door vele steeds stijgende Rijks- en Gemeentebelastingen, het Volk in het gedrang komt, want werk kan men niet vinden en overal tornt men op tegen de bezuinigingsmaatregelen, welke genomen worden.

Het Volk heeft te kampen met vele gevaarlijke ziekten.

De tijd, welke de geneesheeren beschikbaar hebben, is beperkt en geld voor betaling van de geneeskundige hulp is niet aanwezig.

Op den duur moet die toestand leiden tot ruw geweld van de zijde van het Volk en tot de oprichting van geheime Vereenigingen, wier streven het zal zijn te nemen wat men billijkheidshalve niet krijgen kan.

Naar spreker's meening moest de Regeering het bestaande geld-tekort ondervangen door nog krachtiger heffingen van de Ondernemingen d.i. van het Groot-Kapitaal, w.o. ook de Amerikaansche en Engelsche.

Spreker achtte den tijd gunstig om op verbetering van Onderwijs aan te dringen, opdat het Volk, met geldelijken steun van de Regeering, eigen grond kunne ontginnen en daarbij medezeggingsschap zou kunnen krijgen bij de behandeling van eigen zaken.

Geen bezuiniging derhalve op het Onderwijs,

doch integendeel vermeerdering van het aantal scholen, ten behoeve van de kinderen, die nog geen onderwijs kunnen ontvangen.

Mevrouw Soetitatak sprak als vertegenwoordigster van de Vrouwenafdeeling der Sarikat Islam in den zelfden zin en wees op het gebrek aan voedsel, dat de malaise in de Inlandsche gezinnen bracht.

Zij gevoelde, zich verplicht zich te mengen in deze aangelegenheid om de vergadering tot het verleenen van steun op te wekken.

Ook hoopte zij, dat door uitbreiding van het onderwijs, de Regeering het Volksbelang zou behartigen.

Nadat de heeren Aloei, Djojopranato en Soedibio nog het woord hadden gevoerd, las de Voorzitter de motie voor, waarin uitdrukking werd gegeven aan de navolgende wenschen, n.l.:

I. Intrekking van alle wettelijke voorschriften welke den vooruitgang en de vrijheid van het Volk belemmeren;

II. De Regeering te verzoeken productieve werken in het leven te roepen, ten behoeve van de slachtoffers der malaise;

III. Geen bezuiniging op onderwijs en Volksgezondheid;

Ten 12.15 uur werd de vergadering die zich met de motie vereenigd had, door den voorzitter gesloten.

UIT DE CHINEESCHE PERS.

Vergadering ter bespreking van onderwerpen, welke betrekking hebben op het Boschbeheer op Java.

II (slot).

Vroeger was men zeer ingenomen met de regeling, dat op verschillende plaatsen houtverkoopingen, ten behoeve van de dorpsbewoners plaats hadden, waarbij opkoop van onderscheidene soorten tegen één zelfden prijs was verboden.

De uitkomsten van deze regeling waren echter verschillend, naar gelang van de plaats van verkoop.

Op de eene plaats stelde de bevolking den prijs van het verstrekte hout vast, terwijl men het elders beter vond, dat er in de dessa's bepaalde warongs waren, van waar uit het hout stuksgewijze werd verstrekt naar gelang van ieders behoefte.

Nadat ook de houtdiefstal en de boschbewaking waren besproken, waarbij de gewestelijke leider der Veldpolitie tegenwoordig was, werd het onderwerp van het grazen van vee op de grasvlakten in de bosschen in behandeling genomen dat als schadelijk voor bosch en vee werd beschouwd.

Naar het oordeel der houtvesters is boschgrond niet geschikt voor den groei van grassoorten, welke als voedsel voor het vee kunnen dienen.

De verslaggever dezer vergadering maakte ten slotte de opmerking dat het opgevallen was dat bij de wisseling van meening tusschen de verschillende autoriteiten, de verschillen meer bestonden tusschen de deskundigen dan tusschen het bestuur en de vertegenwoordigers van de andere takken van dienst.

De heer Tiam Hong Ong.

De „Keng Hwa Poo" (*) maakt in haar nummer van 30 Januari 1923, melding van hare groote vreugde, welke te Ternate heerschte, toen het bericht ontvangen werd, dat de heer Tiam Hong Ong, de acte Middelbaar Onderwijs in Nederland had veroverd.

Den 22en Mei 1901 te Ternate geboren, ontving hij op zeven-jarigen leeftijd de eerste opleiding op de Fröbelschool ter plaatse, waarna op tienjarigen leeftijd de Europeesche Lagere School werd bezocht.

*) De Keng Hwa Poo is een veertiendaagsch Nieuwsblad, dat ter hoofdplaats Menado wordt uitgegeven.

In het jaar 1917 volgde hij een Cursus op de Koningin Wilhelminaschool te Batavia, met het gunstige gevolg, dat hem 4 jaar later het Eind-Diploma als Bouwkundige kon worden uitgereikt.

Daarna kwam het plan bij hem op om zich naar Nederland te begeven, zijne wiskundige studies voort te zetten en te trachten de acte Middelbaar Onderwijs Wiskunde te behalen.

De daaraan verbonden kosten, ook in verband met de toenmalige duurte in Nederland, gingen de finantieele krachten van den vader van den heer Tiam Hong Ong wel te boven, doch hij wist niettemin toch de middelen te vinden om aan het verlangen van zijn zoon te voldoen en vertrok deze in de maand September 1921 naar Nederland, alwaar hij werd ingeschreven als student op de Hooge Polytechnische School te Delft.

Reeds 10 maanden later werd hem de acte van Bekwaamheid voor Middelbaar Onderwijs K I uitgereikt en heeft hij dus de bevoegdheid verkregen tot het geven van lessen op een der Middelbare Scholen.

Hij streeft er thans naar om de acte K 5 te behalen.

In vreemden grond begraven.

Blijkens een bericht, voorkomende in de „Perwarta Soerabaija" van 13 Februari 1923, is op Zaterdagmorgen te voren, de luitenant ter zee Vatin van het Fransche oorlogsschip „Victor Hugo", ter reede van Batavia verdronken.

De gezamenlijke officieren van dien oorlogsbodem waren voor sociteitsbezoek in de Harmonie aan land gegaan en eerst vroeg in den morgen naar boord teruggekeerd, zoodat zij verplicht werden van een huurvaartuig gebruik te maken.

Op een afstand van ongeveer 3 Meter van het oorlogsschip, schijnen de officieren in het kleine vaartuig te zijn gaan staan, met het gevolg dat het kantelde en omsloeg en allen te water geraakten.

Behalve luitenant Vatin konden allen worden gered.

De scheepsdokter wierp hem nog een mand toe, en, hoewel een goed zwemmer zijnde, schijnt hij van zijne handen geen gebruik te hebben kunnen maken, met het gevolg dat hij, hoewel terstond sloepen werden uitgezet en de lichten werden ontstoken, in de golven verdween.

Des Zaterdagsmiddags werd het lijk gevonden.

De begrafenis had plaats met militaire eerbewijzen.

Eene met geweren gewapende compagnie Infanterie met omfloerste trommen en de bataljonsmuziek van Weltevreden openden den stoet, gevolgd door de Fransche matrozen in witte uniform en witten helm.

Links en rechts van de met bloemen overdekte lijkkist liepen eveneens Fransche matrozen.

In een auto volgde Vice-Admiraal Umbgrove, naast wien de Commandant van de Victor Hugo, Kolonel Reguerre gezeten was.

Voorts waren aanwezig de Resident van Batavia, de Fransche officieren, de Fransche Consul, tal van Nederlandsche marineofficieren, de Hoofdcommissaris van Politie en anderen.

De godsdienstige plechtigheid had plaats in de Roomsch Katholieke Kerk op het Waterlooplein, waar Generaal Kruisheer en de plaatselijke militaire commandanten van Weltevreden en Meester Cornelis met hunne adjudanten door hunne aanwezigheid van belangstelling deden blijken.

De ter aardebestelling had plaats op het nieuwe kerkhof aan de Laanhof onder het gebruikelijke ceremoniëel, waarna de Commandant van het oorlogschip en de Fransche consul dankten voor de bewezen eer.

Na afloop van de plechtigheid vereenigde de Vice-Admiraal Umbgrove de Fransche marineofficieren aan een maaltijd.

LITERATUUR-OVERZICHT.

Inter-Ocean.

De April-afl. van dit maandschrift, voorheen getiteld „Ruyters' Monthley", is weder schitterend wat illustreering heeft. Verschillende bijdragen hebben betrekking op den Indischen Archipel; zoo schrijft de hr. J. van der Waerden over de 3e Ned.-Indische Jaarbeurs te Bandoeng. — De hr. I. L. van de Wall geeft historische bijzonderheden over de Portugeesche Buitenkerk te Batavia. — Over de cultuur van oliepalmen in Sumatra schrijft Dr. A. A. L. Rutgers. — Verder een artikel van G. Dietz over een krokodillenjacht op Ternate.

Tijdschrift voor Economische Geographie.

In het 15-Juni-nummer is opgenomen de tekst eener voordracht van Dr. E. C. Jul. Mohr (gehouden tijdens de Academisch-Indische week aan de Handels-Hoogeschool te Rotterdam) over de beteekenis van den bodem en het klimaat van Ned.-Indië voor de rol, die Insulinde speelt, en zal spelen, in het wereldverkeer. — Dr. W. Eschenbach geeft het slot van zijn studie: De eocene kolen van den Oost-Indischen Archipel, economisch-geografisch beschouwd. Zijne beschouwingen samenvattend komt schr. tot de gevolgtrekking, dat:

De eocene kolen van den Indischen Archipel een door contactmetamorfose veranderde bruinkool van zeer goede hoedanigheid zijn. Zij zijn in de industrie zoowel voor stoomkolen als voor smeekolen te gebruiken. Als bunkerkolen zijn zij voor niet te groote schepen goed te benutten. Ofschoon deze kolen wel tot oliën te verwerken zijn, vond deze technische toepassing tot nu toe in Oost-Indië nog geen ingang. Hoogovenbedrijven kunnen zich van deze kolen niet bedienen, evenmin als de groote lijnbooten, die over steenkolen van beter hoedanigheid ter beschikking hebben.

Indisch Militair Tijdschrift.

Inhoud der Mei-afl.: Beschouwingen van W. Pfeiffer over de opleiding van de Infanterie, door H. C. Gerritsen. — De waarneming door de Artillerie, door C. V. — Cavalerie en wielrijders, door M. A. C. Goester. — Een vlotbrug als colonnebrug voor Infanterie, door P. Proost. — Opmerkingen betreffende Staatsmobilisatie en munitie-aanmaak, door F. L. H. Dessauvagie. — Gedragsregels voor patrouilles en patr.-commandanten in de Buitengewesten, door Sievelt. — Overzicht van den inhoud van tijdschriften.

Orang Peladang.

In het Mei-Nr. schrijft Dr. A. W. Nanninga een artikel over de vooruitzichten in de meerjarige cultures (vooral rubber en thee) van Ned.-Indië.

Voor jongelui, die van hieruit zich afvragen, of er tegenwoordig goede vooruitzichten in deze cultures bestaan, rijst de vraag: „Gaan de werkelooze oud-assistenten, waarvan daar nog steeds een aantal aanwezig zijn, niet vóór ons".

Men dient met deze vraag ongetwijfeld rekening te houden, meent Dr. N., te meer daar ze in vele opzichten, als bekendheid met het werk, de werklieden en de taal, bij de nieuwelingen vooruit zijn. Doch geruststellend laat hij er op volgen. Naar mijn overtuiging behoeven onze jongelui daarvoor niet te vreezen, en dat vooral daarom niet, omdat indertijd, toen er bij de zoo enorm snelle uitbreiding van de rubbercultuur een groot tekort ontstond aan geschikte assistenten, velen in deze cultuur een plaats hadden gevonden, die er eigenlijk geheel niet in thuis behoorden en het zijn natuurlijk vooral dezen, die in de juist besproken moeilijke tijden het eerst hun betrekking verloren, en dezen zal men in het algemeen liever niet weer aannemen. Zonder eenigen twijfel neemt men liever een nieuweling, vooral als deze behoorlijk op zijn taak is voorbereid.

Dr. Nanninga besluit: Om in den zich steeds meer ontwikkelenden landbouw in Indië een plaatsing te vinden, en vooral om daar vooruit te komen, wordt het ongetwijfeld steeds noodiger eerst een goede school te doorloopen; sommige administrateurs (of directeuren) gaan zelfs reeds over dit te eischen, zoodat wij aan alle jongelui, hetzij van een R. H. B. S. 5-jarige of 3-jarige cursus, of van eenige andere school, die eene betrekking in de cultures zoeken, kunnen aanbevelen, eerst eene Landbouwschool te doorloopen of op andere wijze zich de noodige landbouwkundige kennis eigen te maken.

Sandelolie.

De handel in het hout, dat deze olie levert, vormt een der voornaamste bronnen van inkomsten voor het gewest Timor, waarvan het uit Ned.-Indië uitgevoerde Sandelhout zoo goed als geheel afkomstig is. Een en ander leidde reeds herhaaldelijk tot het denkbeeld, de bereiding der sandelolie in Indië te doen plaats hebben. De hiervan verwachte voordeelen deden in het afgeloopen jaar de plannen tot oprichting eener fabriek, eenigen vasteren vorm aannemen. De voorzichtigheid gebood echter eerst na te gaan of de aanwezige houtvoorraden de verwezenlijking van di' denkbeeld zouden toelaten en het in stand houden eener dergelijke fabriek zouden toelaten.

De deskundige opname dezer houtvoorraden had in het afgeloopen jaar vanwege het Proefstation voor het Boschwezen plaats. Dit onderzoek leidde tot de gevolgtrekking, dat de voorraad sandelhout op Timor op sterke wijze aan het verminderen is, zoodat de oprichting eener fabriek voor de destillatie der olie niet mogelijk moet worden geacht, en maatregelen in overweging zijn, ter bescherming van de nog aanwezige houtvoorraden. Door den betrokken houtvester werden o.a. maatregelen voorgesteld om door meer oordeelkundige verdeeling in kavelingen van het voor den verkoop beschikbare hout, den handel in betere banen te leiden. (Mededeeling van de Afd. Nijverh. van het Dep. van Landb. enz. te Buitenzorg).

Indië. Geïllustreerd weekblad.

Afd. II. Kunst en kunstvaardigheid in Indië, door N. (vervolg). — Het vijftigjarig jubileum van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap op 2 Juni 1923 te Amsterdam, door A. W. Nieuwenhuis. — De ontwikkeling der aardolienijverheid in Ned.-Indië (vervolg), door M. — De Artillerie Constructie Winkel te Bandoeng, door Majoor A. de Fremery (slot). — Suriname. Een oproep aan de bevolking (ontleend aan de N. R. Ct.).

Waardeering van het werk van het Bureau voor de Volkslectuur.

Het Bureau voor de Volkslectuur te Weltevreden publiceert in No. 20 van het „Overzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers" een schrijven van een Resident, gericht aan verschillende cultuurondernemingen, van den volgenden inhoud.

„1. Ik heb de eer beleefd Uw aandacht te vestigen op het bestaan van het Bureau voor de Volkslectuur, dat zich ten doel stelt, populaire, neutrale, nuttige en goedkoope boeken en tijdschriften in Ned.-Indië te verspreiden.

2. Een bibliotheek ten behoeve van het Inlandsche personeel Uwer onderneming zou, om te beginnen, ongeveer 75 werkjes kunnen bevatten; uit den catalogus van genoemd Bureau heb ik daarvoor een keuze gedaan; een lijst van de m.i. voor zulk een bibliotheek geschikte boeken voeg ik hierbij.

3. Indien de bibliotheek op de meest eenvoudige wijze wordt beheerd door een der Inlandsche geëmployeerden, eens of tweemalen in de week de gelegenheid geopend wordt tot het in leen ontvangen van boeken, eenige exemplaren van de Inlandsche geïllustreerde neutrale bladen Sri-Poestaka en Pandji-Poestaka geregeld ter lezing worden rondgezonden onder het Inlandsch personeel, eenige exemplaren van den Volksalmanak als premies voor ijver en bekwaamheid beschikbaar worden gesteld, dan zal er, naar ik vermeen, van zulk een ondernemings-bibliotheek een nuttige werking uitgaan.

4. Ook voor Inlanders is het lezen van bevattelijke boeken en van geïllustreerde tijdschriften met actueelen, neutralen inhoud een aangename verpoozing, waardoor de lezers hun kennis vermeerderen, hun inzichten verruimen, hun blik verbreeden, en welke hen van het uit verveling of levenseentonigheid bedenken van of meedoen aan buitennissigheden kan afhouden.

5. Volgens den bescheiden opzet, in bijgaande lijst aangegeven, zal de bibliotheek der onderneming kosten: ongeveer ƒ 50.— ineens door aanschaffing van 75 werkjes, en ongeveer ƒ... jaarlijks voor aanvulling der bibliotheek, abonnementen op twee Inlandsche tijdschriften (Pandji-Poestaka en Sri Poestaka) en aanschaffing van volksalmanakken.

6. Aaangenaam zal het mij zijn Uw opinie te mogen vernemen over de stichting van zulk een onderneming-bibliotheek ten behoeve van het Inlandsch personeel.

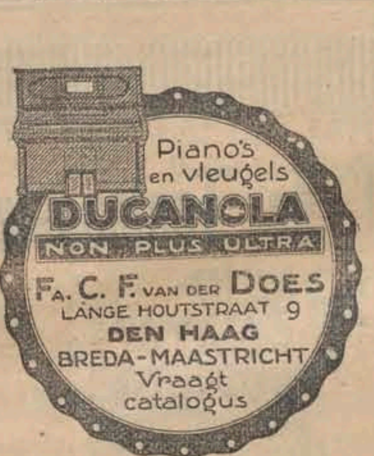
7. Mocht U er toe willen overgaan, zulk een bibliotheek op kosten van Uw onderneming tot stand te brengen, dan ben ik gaarne bereid mijn bemiddeling te verleenen tot doorzending van Uw bestelling aan het Hoofdbureau voor de Volkslectuur door tusschenkomst van den Hoofdambtenaar voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden (Dr. D. A. Rinkes) te Weltevreden".

We hebben dit bericht in zijn geheel overgenomen, in de hoop daardoor eveneens meer bekendheid aan het zoo nuttige werk van „Volkslectuur" te geven.

Mocht men ook hier te lande iets gevoelen voor dit denkbeeld van aangename en nuttige verpoozing van den Inlander (we denken hierbij in de eerste plaats aan het Tehuis voor Ned.-Indische bedienden „Persinggahan"), dan verklaart de bewerker van deze rubriek zich gaarne bereid zijn tusschenkomst te verleenen voor het verkrijgen der lectuur.

Een gedrukte catalogus van de tot 1922 verschenen Nrs.

(met de prijzen erbij vermeld) is te raadplegen in de Koloniale Bibliotheek te 's-Gravenhage, in welke boekerij ook alle uitgaven van „Volkslectuur" aanwezig zijn.

Kerkelijke Statistiek van Curaçao in 1816.

Bij besluit van 4 Sept. 1815 bepaalde Koning Willem I dat alle kerkelijke zaken, welke gewoonlijk bij het gouvernement behandeld werden, zonder onderscheid voor de gezamenlijke koloniën van den Staat zouden worden behandeld door tusschenkomst van het Departement van Koophandel en Koloniën, en dat mitsdien geen officieele communicatieën en correspondentiën betreffende de kerkelijke belangen, van wat aard ook, langs een anderen weg van en naar de West- en Oost-Indiën zouden mogen plaats hebben.

Voor zooveel de kolonie Curaçao en Onderhoorigheden betreft, werd aan die orders voldaan op 22 Nov. 1816 door den toenmaligen gouverneur A. Kikkert. Diens verslag is gepubliceerd door Dr. J. de Hullu, Rijksarchivaris, in het jongste Nr. van het Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis.

De Banier.

In het Nr. van 11 Mei laat v. d. B. eene waarschuwende stem hooren tegen in uitzicht gestelde plannen tot bezuiniging op het onderwijs in de Minahassa. Men zegt, dat de nieuw aangekomen Resident van meening is, dat er te veel onderwijsgelegenheid in de Minahassa is en dat daarom maatregelen zullen genomen worden, niet alleen om de talooze, uit eigen beurs betaalde particuliere schooltjes te sluiten, maar ook, om het aantal Europ. lagere scholen te verminderen en aan de zgn. speciale scholen hun Europeesche hoofden af te nemen. Als kroon op het werk zou dan komen: inkrimping der te Tondano gevestigde muloschool en van het daaraan verbonden internaat.

De Schr. meent, dat de geruchten, als ze waarheid blijken te bevatten, wel zeer verstrekkende gevolgen zouden kunnen hebben, want ook uit politiek oogpunt is de gevreesde maatregel niet verstandig.

In hetzelfde Nr. een vervolg-artikel: Het concubinaat in de kazerne.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van No. 43. Notitie omtrent het verband tusschen grondsoort en wortelknolletjes-vorming bij leguminosen, door J. Th. White. — Plantmethoden bij aardappelcultuur op Java, door P. van der Goot (slot). — Landbouwonderwijs in Suriname, door Opmerker. — Eenvoudige bedrijfsleer voor den landbouwer, door A. J. Koens (vervolg). — Een belangrijk gebied voor cultuurgewassen (n.l. Kajoe Tanan, op Sumatra's Westkust), door Landbouwer. — De controle systemen bij Hevea tap. — Bijen houden in Indië, door J. Wolff. — De Acacia decurrens (vervolg). — De volkstheecultuur in de Preanger Regentschappen. — Twee nieuwe processen in de rubber-industrie. — De toestand der rubbercultuur. — Tarwebedrijf in Ned.-Indië. (Tarweteelt op de Bataksche hoogvlakte. — Tarweteelt op de Bandoengsche hoogvlakte).

Id. No. 45: De Helopetis is een vriend van den planter. — Over instervingsziekte bij Hevea, door J. van Baalen. — Hoe de opbrengst van een cassave-aanplant op eenvoudige wijze te taxeeren, door L. K. — Het planten van vruchtboomen, door N. — Tweede gewassen. I. Inleiding. II. Mais, door A. J. K. (wordt vervolgd). — De mieren en de landbouw, door W. D. — Onbrandbare tabak brandbaar maken, door D. J. Dibbetz. — Groentebemesting. — Destillatieproeven van aardrubber. — De beteekenis der verschillende nationaliteiten in onze cultures. — Weerkundige waarnemingen in de tropen, door Medicus. — De fokkerij van melkvee in Ned.-Indië.

Indisch Avicultura.

De Ned.-Indische Pluimvee-Vereeniging en de Kynologen Club „Oost-Java" zijn overgegaan tot de uitgifte van een eigen maandblad, dat den titel draagt van Indisch Avicultura.

Het blad, waarvan het eerste nummer 16 paniga's telt, heeft een omslagteekening van D. van Driest, voorstellende een Indische haan, een pronkduif en een postduif, plus een stukje Indisch landschap, te zamen voorstellende, waarheen de belangstelling der Indische pluimvee-liefhebbers gaat.

Voor de pluimvee-afdeeling schreef de hr. M. Buissink een voorwoord, voor de hondenrubriek dr. Van Lier. De eerste wijst op de vlucht, welke de teelt van pluimvee over de geheele wereld heeft genomen en de meer dan gewone economische voordeelen, daaruit voor bevolkingsgroepen voortspruitende; de tweede wekt voornamelijk op tot deelneming aan de Kynologenclub.

Het blad, dat voor de rest van technischen inhoud is, bevat voor pluimvee- en hondenliefhebbers zeer nuttige lectuur, zooals artikelen over varkenmesten, kropziekten bij duiven, enz. Een jaar-abonnement kost *f* 8.—.

Belangstellenden kunnen zich om inlichtingen wenden tot den hr. F. J. van Eekhout, Welirangstr. 5, Soerabaja.

De Indische Mercuur.

No. 24. Oogstresultaten uit Cuba, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — De suiker en de belastingen. — Beetwortelaanplant in Europa 1923-24, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — De propaganda-afdeeling der Internationale Vereeniging voor de Rubbercultuur in Ned.-Indië. — Malangsche Landbouwvereeniging. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Financieele berichten en verslagen, zoomede de overige wekelijksche rubrieken. — De afd. Handelsmuseum van het Kol. Instituut geeft ditmaal recente literatuur over aetherische oliën, boschwezen, looistoffen, specerijen, geneesmiddelen, voedingsmiddelen, vruchten en groenten.

Archief voor de Rubbercultuur in Ned.-Indië.

Jaarg. 7, No. 5 (Mei 1923). Onderzoekingen over het voorkomen van caoutchouc en melksapvaten in de bladeren van Hevea Brasiliensis, door Dr. W. Bobilioff. — Invloed van de uiterlijke omstandigheden op latex en rubber, door O. de Vries en W. Spoon. — Rubberlatex en hare beteekenis. — Kalk als bodem-ontsmetter.

Meded. van den Burgerl. Geneesk. Dienst in N.-I.

Inhoud van jaarg. 1923, No. 1. Over de behoefte van het dierlijk organisme aan anti-beri-beri-vitamine, en over het gehalte van verschillende voedingsmiddelen aan dit vitamine, door Dr. B. C. P. Jansen. — Over de voedingswaarde en het fermentgehalte van 100-jarige rijst, door Dr. B. C. P. Jansen.

100-jarige rijst! Menigeen zal hier aan een drukfout denken; ten onrechte evenwel, want op de hoogvlakte van Korintji brengt de grond per bouw gemiddeld 50 à 60 picol op, terwijl het gemiddelde op Java 25 à 30 picol bedraagt. In Korintji moet dan ook elk jaar een groot overschot van rijst zijn geweest, die steeds maar opgestapeld werd in de schuren. Wel een 2 millioen picol, zegt schr. De mogelijkheid bestaat dat — nu door het aanleggen van een groote autoweg het verkeer met de kust veel gemakkelijker wordt — de afvoer van deze rijstvoorraad loonend wordt. Naar de voedingswaarde van die oude rijst deed Dr. Jansen een onderzoek, waarvan de resultaten vrij gunstig zijn.

* * *

Statistiek van de Scheepvaart in Ned.-Indië over het jaar 1922. Samengesteld bij het Hoofdkantoor bij de Scheepvaart. (Weltevreden, G. Kolff en Co.)

Overzicht van de Inlandsche en Maleisch-Chineesche pers 1923, No. 19—20. Bureau voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden. Afdeeling Pers. (Weltevreden, Drukkerij Volkslectuur).

Statistiek van den handel en de in- en uitvoerrechten in Ned.-Indië over het jaar 1921. Deel III. Samengesteld bij het Hoofdkantoor der in- en uitvoerrechten en accijnzen. (Batavia, P. Kolff en Co.)

Kon. Magnetisch en Meteorologisch Observatorium te Batavia. Jaarverslag 1922. (Weltevreden, Landsdrukkerij).

Prae-advies, uitgebracht voor het 13e Decentralisatie Congres, te houden op 20 en 21 Mei te Weltevreden, door J. E. Stokvis over Regentschapsraden. (Locale Belangen. Mededeeling No. 51).

De 5 pCt. Indische leening, door Fronsac. (De Vrijheid, 15 Juni '23).

Glimpes of Dutch Borneo. Some features of the second largest island (with ill.), by Ch. M. Morrell. (Netherlands Indies Review. June '23).

Ethnography. A new form of mask from the Sepik, Papua. (With plate), by A. C. Haddon. (Man. June '23).

Verslag van de besprekingen met het Dagelijksch bestuur van het Ned.-Indisch Landbouw Syndicaat met den hr. E. P. Wellenstein, onder-voorzitter der Commissie tot herziening van het belastingstelsel op 23 Jan. '23. (Publicaties N.-I. Landb. Synd., 1923, afl. 13).

The prospects of the Netherlands Indian plantations. (II. Sugar). (Holland's Import and Export Trader, May '23).

Biologen en Proefstationwezen in Ned.-Indië, door Dr. Ph. van Harreveld en Dr. H. R. M. de Haan. (Vakblad voor Biologen. Juni '23).

De bloembiologie van Robusta koffie, door Dr. H. R. M. de Haan. (Mededeelingen van het Proefstation Malang, No. 40).

Het enten van koffie, door Dr. H. R. de Haan. (Id. no. 41).

Kajoepoetih-olie. (Proefinstallatie op West-Seram). (Korte Berichten, 1923, No. 15).

De inheemsche leerlooierij. (Bemoeiingen van de Afd. Nijverheid). (Korte Berichten, 1923, No. 14).

…paling van het totaal-eiwitgehalte van melk in Ned.-Indië, met behulp van het formalhyde getal, door Dr. F. A. Pool. (Pharm. Weekbl. 1923, bl. 419).

Verbetering.

Van de Uitg. Mij. „Adi Poestaka" ontvingen wij het volgend schrijven.

Mijne Heeren,

In een aankondiging van „Oedaya" No. 3 in het Koloniaal Weekblad No. 24 wordt als abonnementsprijs genoemd ƒ 2.75, hetgeen een fout is. Het abonnement bedraagt voor 12 nummers ƒ 3.—.

ƒ 2.75 moesten de ons bekende personen zenden, die één No. als proefnummer gratis ontvangen hadden.

Beleefd verzoeken wij U dit te willen vermelden. Bij voorbaat dankend, hoogachtend,

„ADI-POESTAKA".

Suriname.

Onze Surinaamsche medewerker is, door buitenlands-zijn, verhinderd zijn wekelijksche bijdrage te leveren.

Curaçao.

De herziening van het Regeeringsreglement.

Wij hebben ergens gelezen, dat het rapport dezer commissie verschenen is. Het schijnt echter niet openbaar te zijn.

In Curaçao is zoowel door den Kolonialen Raad als door den Gouverneur gesproken over de wenschelijkheid, dat de financieele verhouding tusschen Rijk en Kolonie op zoodanige wijze zou worden geregeld, dat de autonomie tot haar recht zou komen. Daarvoor zijn verschillende stelsels, o.a. dat van de Suriname-commissie, dat in zekeren zin ook door den Kolonialen Raad is aanbevolen, en dat van een fixum der bijdrage van het moederland.

De Minister van Koloniën heeft bij de interpellatie-Marchant een tip van de sluier opgelicht. In het verslag van de *N. R. Ct.* lezen wij o.m.: „Ook de commissie voor de Surinaamsche wetgeving (sic!) acht fixatie van het subsidiebedrag voor langeren termijn verwerpelijk." En als eigen meening van den minister leest men eenige regels verder: „In het autonomie-vraagstuk valt echter niets te wijzigen, zoolang Suriname afhankelijk blijft van het moederland."

Wij zullen in de *Handelingen* nog eens precies nalezen, wat de minister heeft gezegd. Voorshands lijkt dit een afdoend, teleurstellend antwoord op een der meest brandende koloniale vraagstukken.

Het A. N. V. en 17 Juli 1922.

Zeer tot ons leedwezen blijkt ons, dat ons artikeltje in het K. W. van 17 Mei l.l. over 't *Algemeen Nederlandsch Verbond,* waarin wij spraken van „'n conflict met het gouvernement", die het bestuur niet doorstond, misverstaan is. Het is immers niet waar, zegt men ons, dat het bestuur daarom heengegaan, trouwens 2 leden bleven zitten. Inderdaad, zoo is het. Het conflict is in den boezem der groep ontstaan, en vóór het tot een conflict met het gouvernement gekomen was, was de crisis er. Slechts dit hebben wij gedacht en willen zeggen op grond van hetgeen wij erover lazen in de *Amigoe*, dat de oppositie tegen een gedeelte van het bestuur haren grond vond in het request aan den gouverneur. Tot 'n eigenlijk conflict met het gouvernement is het dan ook niet gekomen.

Van dezelfde zijde geeft men ons nog te verstaan, dat des ministers antwoord aan den heer der Hall over antagonisme tusschen de officieren en de rest juist was. Wij hebben dit evenwel niet betwist, maar zeiden alleen, dat er misschien iets anders was, waarover te klagen viel. Als men ons dit kan verzekeren, dat dit er ook niet is, dan des te beter.

Opening Koloniale Raad.

De gouverneur heeft 8 Mei l.l. met eene rede de zitting geopend. Wij hopen daaruit af en toe iets mee te deelen.

Beginnen we met de optimistische beschouwingen over 17 Juli l.l.:

„In menig opzicht gaf het afgeloopen zittingjaar reden tot dankbaarheid.

Behoudens eenige kortstondige ongeregeldheid op 17 Juli 1922, werden orde en rust in de kolonie niet verstoord.

Dat bij die gelegenheid eenige slachtoffers vielen, waaronder een zeer zeker volmaakt onschuldige vrouw, die in hare woning door een schot werd getroffen, is zeer zeker in hooge mate te betreuren.

De tot bijstand gerequireerde troepenmacht bleek voor haar taak om de orde te herstellen volkomen berekend; aanstonds ter plaatse maakte zij onder taktvolle leiding zonder bloedvergieten vrijwel onmiddellijk een einde aan de wanordelijkheden.

De wenschelijkheid van het behoud van een garnizoen op Curaçao, zoolang althans niet kan worden overgegaan tot invoering eener militaire politie, die voor de kolonie aanmerkelijk hoogere lasten tengevolge zal hebben, werd daardoor aangetoond.

Niettegenstaande de commissaris als een der eerste slachtoffers viel, gaf het optreden der voor dergelijke gevallen niet berekende politiemacht over het algemeen geen reden tot ontevredenheid?"

Prosit!

Wat wij missen, is een woord van afkeuring aan het adres der raddraaiers en een woord van deernis met het lot van den heer Menkman.

Indisch Onderwijs-Comité.

Met belangstelling lazen wij onlangs de mededeeling der oprichting van dit comité en van de belangstelling, waarmee het door velen ontvangen is. De vraag is wel even bij ons opgekomen, of daarvoor nu weer eene afzonderlijke vereeniging noodig is en of het *Koloniaal Instituut, Oost en West, Algemeen Nederlandsch Verbond* en andere vereenigingen in samenwerking niet hetzelfde kunnen bereiken, maar die vraag hebben wij niet meer te beantwoorden nu het comité er is. Het heeft een mooi arbeidsveld en eene schoone taak. Ook ten aanzien van Curaçao.

Wij hopen, dat de afwezigheid van Curaçaosche deskundigen in het dagelijksch bestuur niet beteekent, dat aan Curaçao geen aandacht zal worden gewijd.

Uit den Verren Vreemde.

Marokko.

Maarschalk Lyautey heeft in Parijs een operatie ondergaan. Hoewel hij tot de gestellen behoort op welke het verblijf in de warme streken niet veel invloed schijnt te hebben, heeft een leveraandoening, op zijn 68e jaar, ook hem komen aantoonen, dat men niet ongestraft lang onder de palmen loopt. In Februari deed de ziekte zich reeds sterk voelen, maar de commissaris-generaal bleef te Fez, om de regeling vast te stellen voor de groote militaire campagne der drie colonnes, die het nog overgebleven verzet, in de bergstreken, moesten breken. Eerst nadat deze operaties (waarover wij in deze rubriek eerder reeds gesproken hebben) gunstig waren ingezet, kwam hij naar Parijs om er de operatie te laten uitvoeren.

Kort samengevat is hetgeen hij in Fransch Marokko te volbrengen achterliet aldus weer te geven De verzetspartij is teruggedrongen tot in de Noord Atlas, de vlek van Taza moet worden uitgewischt. De Marmoecha en de Tzegroechen zetten het verzet voort, zij hebben de laaglanden verlaten, hun bezittingen en kudden in den steek gelaten voor zoover deze niet mee te voeren waren. Zij hebben een schuilhoek gevonden in de woeste, hooge bergruggen, waar 't in den zomer buitengewoon warm is, maar die in den winter met dikken sneeuw bedekt zijn. Werd de strijd hier goed georganiseerd en krachtig gevoerd, dan kon het verorberen van dezen laatsten kluif nog heel wat inspanning hebben gevergd. De indruk van het stelselmatig, eind-

BESCHIKBAAR.

bewust optreden der Franschen heeft echter blijkbaar zóó doorgewerkt, dat de verzetspartij besloten schijnt het hoofd te buigen.

Een bericht van 14 Juni meldt, dat Sjerief Moelei Mohammed, hoofd der Tzegroechen, zich heeft aangemeld in het kamp van generaal Pocymirau, die de operatiën leidt, om besprekingen over zijn onderwerping in te zetten. Dit zal de Franschen er wel niet toe brengen hun krijgsverrichtingen te staken, integendeel, een gunstige eindbeslissing is alleen te verwachten van een voortzetten, zonder zich door de onderhandelingen te laten afleiden, maar in het feit, dat de Sjerief gekomen is, ligt een aanwijzing van groote beteekenis ten goede.

Heeft de ziekte van maarschalk Lyautey het gunstige verloop, dat de geneesheeren verwachten, dan kan 't hem gegeven zijn voor geheel Fransch Marokko de bekroning van zijn langen arbeid tegelijk met zijn herstel te vieren.

Hoe geheel anders is het gesteld in Spaansch Marokko. Daar de illustratie van de treurige resultaten van de gelegenheidspolitiek, zonder lijn, zonder stelsel, zonder leiding, zonder leidende figuur.

Al kleiner wordt het gebied door de Spanjaarden beheerscht, al kleiner wordt het geloof aan de mogelijkheid van een goede oplossing. Van het eene stelsel tot doortasten, gaat men naar het andere van toegeven, eerst wordt van vechten alles verwacht, na nieuwe klappen gekregen te hebben wordt in de vechtpolitiek geen heil gezien. In weerwil van de herhaaldelijk opgedane ondervinding, dat de Marokkaansche hoofden de vriendschap van Spanje niet willen en de onderhandelingen slechts gebruiken om Spanje er nog eens opnieuw te laten inloopen, vleit men zich telkens weer met de hoop door besprekingen en door geldschieten een hoofd te kunnen vinden, dat de bedorven Spaansche zaak zal opknappen.

Ook in de laatste weken volgen de treurige berichten elkander op. De regeering te Madrid durft niet met de waarheid ineens voor den dag te komen. De opvolging van ramptijdingen leidt er toe, dat men vraagt: wat nu weer, wat nu nog?

Op een interpellatie in den Senaat heeft de Minister van buitenlandsche zaken geantwoord: „Wij zijn in Marokko en wij blijven er, want het is voor Spanje een kwestie van nationale eer en van recht, dat de regeering moet verdedigen, het koste wat het wil."

Wanneer men de overtuiging heeft, dat in deze fiere opvatting voor Spanje een nationale ramp opgesloten ligt, zoowel door de offers aan menschen en aan geld, die er mede gemoeid moeten gaan, als door de aantasting, die er juist in moet liggen van den goeden naam van Spanje, van de Spaansche regeering en van de Spaansche staatslieden, dan dringt de vraag zich op, of niet het beste wat men Spanje ten deze kan wenschen is, dat het den Marokkanen moge gelukken de Spanjaarden geheel uit het Riff te verdrijven, hoe eerder, hoe beter.

Wie verre reizen doet, die kan veel verhalen.

In de Portugeesch Indische kolonie Goa hield de Britsche majoor Cross een lezing met lichtbeelden over Tibet. Hij is een der deelnemers geweest aan de bestijging van den Mount Everest, die den top wel nabij is gekomen, maar het eindpunt nog niet vermocht te bereiken. In zijn verhaal heeft hij vele mededeelingen over Tibet en zijn bevolking gedaan, welke reeds uit elders — zoo ook hier te lande — gehouden voordrachten van expeditieleden bekend zijn, maar aan een paar meenen wij hier nog plaats te moeten inruimen.

Van een vrouw, wier beeld vertoond werd, werd gezegd dat zij acht echtgenooten had en hoewel pas 26 jaar, reeds elf kinderen ter wereld had gebracht. Een bruidje zou in het huwelijk treden met een jongen man, die 22 broeders rijk was en volgens de bestaande gebruiken werd zij *ipso facto* de vrouw van alle 23.

't Was bekend, dat bij Tibettaansche stammen polyandry bestaat en ook dat de vrouw, die den oudsten zoon uit een gezin trouwt, tevens de levensgezellin van de twee jongere broeders wordt, die echter het recht behouden zelf ook een andere vrouw te nemen. Maar gaat dit ook verder, tot zelfs 8, ja 23 mannen? Kan de fantasie in deze het waargenomene en het gehoorde niet hebben aangevuld? Het nu volgend verhaal geeft ons aanleiding te durven gelooven, dat majoor Cross gaarne verbazingwekkende gevallen ten beste geeft.

Hij zag een oude priester van 240 jaren. Deze bezat wondergaven en was o.a. de leeraar van mevrouw Blawatsky, de stichtster van de Theosophische vereeniging. Hij is een genie, hij is o.a. zeer goed op de hoogte van integraal en differentiaal rekenen, hoewel hij nooit van Newton had gehoord. Hij kan naar eigen welbehagen verdwijnen en weer verschijnen. Hij is de meest geheimzinnige van al de geheimzinnigen binnen het Himalaja gebied. Hij heeft een grooten algemeenen oorlog voorzien, die gevolgd zal worden door een algemeenen hongersnood in 1927 en de volgende jaren. Majoor Cross woonde de ceremonie bij waarin de priester den boozen geest uit een kind bande; hij deed een glas breken door van hem uitgaande wilsgolvingen.

BESCHIKBAAR.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur:

VOOR DE AFDEELINGEN.

De heer Dr. J. J. Scheltema (p.a. den heer G. Scheltema te Waalwijk, N.-Br.), verklaart zich bereid tot het houden van een spreekbeurt, met lichtbeelden, over Reisherinneringen: *Centraal-Amerika en het Panamakanaal.*

BOEKAANKONDIGING.

Ontvangen van de Uitgevers-Maatschappij „Elsevier":

No. 14. Het leven en de kunst, door Just. Havelaar.

No. 16. De eersten en de laatsten, door John Galsworthy, vertaling van J. de Gruyter.

No. 17. De dramatische kunst en Ons tooneel door Gabrielle van Loenen;

en Met Kerstmis naar huis, door Jörgen Falk Könne, uit het Deensch vertaald door A. en E. Haber.

Wie zijn bibliotheek wil verrijken, schaffe zich deze werkjes aan.

Van het Informatie-Bureau:

VOOR DEN INDISCHEN DIENST ZIJN BESTEMD:

Mej. J. A. Steendam, Hazelaarstraat 9, Den Haag.
Mej. A. E. Kissing, Huize „'t Warmonder Hek", Warmond, als onderwijzeres.

Mutaties van 13 tot 20 Juni 1923.

Nieuwe leden:

A. F. Gooszen, Schout-bij-Nacht, Comdt. der Zeemacht in N.-I., Den Haag, Koninginnegracht 14a, f 10.

C. G. Cramer, Hoofdingenieur Waterstaat, oud-Lid v. d. Volksraad in N.-I., Den Haag, Pension Voet, Statenlaan 111, f 5.

Prof. Dr. van Romburgh, Baarn, f 5.

Prof. Dr. Johanna Westerdijk, Baarn, Javalaan 4, f 5.

Nieuwe begunstigers:

H. J. E. Moll, Secretaris Gouv. Atjeh en Onderh., Den Haag, Fr. Maelsonstraat 25, f 2.50.

Afschrijven:

E. H. Soesman, Den Haag, Prins Mauritslaan 28.

Adresveranderingen:

Mevrouw J. Holle—Maier, van: Weltevreden, Pegangsaän 52 naar: Wassenaar p/a. Mevr. L. Holle—van Molman, huize „Duinauwe", f 5.

H. Havinga, Den Haag, van: Hooikade 13a naar: Jakob Mosselstraat 12.

J. E. H. Heins, Den Haag, van: Jan v. Riebeekstraat 37 naar: Weteringplein 17.

M. J. Cornelis, Ass.-Resident, Den Haag van: Van Beverningkstraat 95 naar: Laan v. Meerdervoort 223.

E. J. van Lier, Hoofd v. d. dienst der Arbeidsinspectie in N.-I., van: Sweelinckplein 17 naar: Groot Hertoginnelaan 121, Den Haag.

L. Tip, Resident, Den Haag, van: Frankenslag 119 naar: Boreelstraat 43.

H. Jacobson, Administrateur Bataafsche Petroleum-Mij., van: Weltevreden naar: Den Haag, p/a. Bataafsche Petr. Mij., Carel v. Bylandtstraat 30, f 10.

J. J. Wittenberns, onderwijzer, van: Den Haag, Fahrenheitstraat 657 naar: Weltevreden, Dep. v. Onderwijs.

D. van der Meulen, Controleur B.B., van: Sidikalang naar: Arnhem, Hertogstraat 13, f 5.

Mevr. Douair. Jhr. W. C. Ph. Lochman van Königsfeldt, van: Haarlem, Tempelierstraat 24rood naar: Apeldoorn, Jachtlaan 192, f 1.

Vereeniging „OOST en WEST".

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 'S-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden. Ouders of Voogden van alle landaarden in Oost- en West-Indië, die **gratis hulp** wenschen voor het zoeken van kamers of kosthuizen, voor afhalen van boord, voor toezicht op de studie, voor beheer van gelden, enz. ten behoeve van hun kinderen of pupillen, kunnen zich — onder opgave van de noodige gegevens — wenden tot het Bureau der Gedelegeerden der Studie-Commissie. Adres: Prins Mauritsplein 23, Den Haag.

INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstrekkende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende. Men wende zich tot den Secretaris, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. H. 4519, Bureau-uren 10—12 v.m. en 2.30—4 n.m. Schriftelijke verzoeken om inlichtingen zonder bijvoeging van porto voor de beantwoording worden als regel buiten beschouwing gelaten.

TEHUIS VOOR INDISCHE STUDENTEN, Prins Mauritsplein 23, Den Haag. Gelegenheid voor Studeerenden van alle landaarden uit Oost- en West-Indië tot logeeren, koffiedrinken en dineeren; logeeren f 1,50, noenmaal f 0.75 en diner f 1.—. Aanvragen te richten aan den heer J. C. Hietink, Directeur.

TEHUIS VOOR NEDERLANDSCH-INDISCHE BEDIENDEN, „Persinggahan", van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Nederlandsch-Indiërs een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. de Munnik, Telef. Scheveningen No. 248

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. 1. **Een boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.** (Tweede druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.
2. Onze Oost. II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,** door T. J. Bezemer.
Prijs: **f 0.05** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

b. Onze West Tweede druk bestaande uit:
1. **De Kolonie Suriname,** door Fred. Oudschans Dentz;
2. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. de Gaay Fortman.
Prijs: **f 0.50** en f 0.06 frankeerkosten.

c. Staats- en particuliere betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen: Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's.)
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.50** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen Arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (Opnieuw herzien).
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.06 frankeerkosten.

No. XI. **De Geëmpl. bij de Rubber-(caoutch.) cultuur en bij eenige Bergcultures in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

No. XII. **Onze Koloniën.** Prijs **f 0.35** per exemplaar en f 0.04 frankeerkosten.

Serie I.

1. Nederlandsch-Indië en de handel.
2. Indische toestanden gezien door een inlander.
3. Het leven van den bestuursambtenaar in het binnenland.
4. Sarikat-Islam.
5. De Suikernijverheid in Nederlandsch-Indië.
6. De afschaffing van de laatste heerendiensten op Java.
7. Denkbeelden der Inlanders van onzen Indischen Archipel omtrent het ontstaan van ziekten.
8. De Europeesche vrouw in Indië.
9. De bosschen van Nederl.-Indië, hunne benutting en verzorging.
10. Over de Kolonie Suriname.

Serie II.

No. 1. De militaire positie van Nederlandsch-Indië.
„ 2. Het Javaansch tooneel.
„ 3. Het spoor- en tramwegwezen in Nederlandsch-Indië.
„ 4. De theecultuur op Java.
„ 5. 's Lands Plantentuin te Buitenzorg.
„ 6. Een doode taal in Indië.
„ 7. De inlandsche dorpsgemeenschap op Java.
„ 8. De rijstteelt in Nederlandsch-Indië.
„ 9. De Javaan gelijk hij schijnt en is.
„ 10. Brandende Koloniale Vraagstukken.

Serie III.

1. Over Bali en zijne bewoners.
2. Bevloeiing in Nederlandsch-Indië.
3. Kindercriminaliteit in Nederlandsch-Indië.
4. Indische Scholen onder de Oost-Indische Compagnie.

No. 5. Nederlanders in Indië.
„ 6/7. Het Nederlandsch-Indisch Volkscredietwezen.
„ 9. De Slavernij in Oost-Indië.

N.B. *Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het INFORMATIE-BUREAU, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.*

Bovenstaande werkjes zijn ook verkrijgbaar bij den Hoofdvertegenwoordiger der Vereeniging in Ned.-Indië, den Heer Mr. K. FAUSER, Djokdja, Java.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Het Secretariaat-Penningmeesterschap der Afdeeling 's-Gravenhage is gevestigd **Heulstraat 17** (Hoofdbestuur).